НТП «ТЭКМЯБЕЛЬ» ЛТД г. Мінск, вул. Маяковскага, 27а, пам. 4а

№1 (122) 11 СТУДЗЕНЯ 1999 г.

НАША НІВА

Газета заснавана ў 1906. Адраджаецца з 1991

1999-1899: ста гадоў як не было

Нагрузкаю стагоддзяў, як некаі рамень, адчуваем мацаю каляндар. Пакопкі ўсялякае заварушыне – гэта прарэхаі пачатку, за кожным нагуставым сэйбы выпее, а кожнае сьнегдзяў мае свае прычыны. Адчуваньне невыбежнасьці гэтага канца і настуманае за ім пачатку, нагэпна, мала адрозьніваюцца ў нас і ў тых, хто ўступіў у новае 1899 год, нічога не ведаючы пра наступнае стагоддзе. Тое, што адбылося пасьля, тым не менш сэбе не пакідае ў спакоі, бо нават сьсьпнка такое ім было не дадзена. Як і нам – пра тое, што будзе ў ІІ ста-годдзьі, ня дадзена нікаг сасьнка. Разьмяшчаем нашае ўяўленьне, які прывычку нас пяпнавала на год або дзесяць гадоў наперад, тут рантам абступіе. Часьлівь, прыпыніе. Мы ня такіязмы самалёту, які ляцеў ня ўцяміўшы ці, нагадзіт, набіре вышыню. Уяо не відаць распаўсюджаных й раскрытых зяяў. Уяо не відаць фантасьтычнага й ясьнага сонечнага дамінгаду. Мы патрыманы сё у палову нагуляў, і ўсё, што можам побачыць ў гэтай сьпзе, – гэта кропкі вады на ілюмінатары за шклом.

Калі спрабуеш ахапіць уяўленьнем увесь сьвет чае, свае краіну і свою культуру, дык і тут, напэўна, мала чым адрозьніваешся ад папярэдняй, які спрабаваі зрабіць тое самае сто гадоў назад. Зусім падобныі выдатнікі культурных сьцэнаў – тагачасная і наша. Не глядзіце, што шмат імёнаў гучыць і шмат нібыта ўсяго рознае. Усе гэта загэта ператлумачыў ў фон, а то і у тлен. Галоўнае, як і тады, няма культурнай вярхоні, мэтаду і САПРАЎДЫ некаторымі пазіэну ды зьвяэу. Усё гэта, як і тады, толькі прадбачыцца.

Уяяце сабе год 1899-ы і ёсьі жыхоі перавазоцы позіра на ўяясныя дзесяці. Максіму Багдановічу спаўняецца восем гадоў, а Максіму Гарэцкаму – 6, Змітэру Бядуяю – 13, Кандрату Крапіву каторых трэ, Купалу і Коласу па 17, але й іхняя біяграфі пачынаа толькі ў наступным стагоддзі. Зрэшты, уяросг тут не паказчык. Уяросг накшталцы стагоддзяа перастае мець значнць. Ядвіпіну Ш. трыццаць, але й ёе стане Ядвіпіам Ш. толькі праз некаіькі гадоў. Зараз жа, напрыканцы, усё сьцішаецца. І нікто нічога не робіць, або таіьки чаканм – не мэрабілеіне – выглядае літаі дзеінісьць. Зусім як сёіьня. А як на ёмат усяго стане пасьля! Хоць праз сем гадоў ганне выходзіць «Наша Ніва», праз 19 утварыцца ЦФР, а там – пайцо-пакоіа. Ае пакуль цішыня. Чуі гэта толькі будзе. Разьбіцца, разбурыць, як пакуль не абвалішца, не прападзе разам з храхам камунізму.

Працяг на старонцы 8

Сталы чытачы «Нашай Ніны» ведаюць, што ў 99-м годзе, як і ранеі, мы будзем ня толькі інфармаваць пра падзеі, якіыі ўсхуяўляюцца ў іхную сгпьласьць і ўглыбаць у жывыя праявы малодага беларускага грамадзтва.

Сталым прыхільнікі «НН» ведаюць, што ў 99-м годзе са старонак газэты вы даведаецеся пра сучасныя ісгорыіы зьявы постсавецкай і сусьветнай культуры, пра жывы беларускі літаратурны працэсу.

Сталым чытачы «НН» ведаюць, што разам з вамі ім лягчэй бурые сьыаварджаць свае вярышэыы і перакананьні сярод ня надта прыхільнае нублікі. Нагадаем, 2 лютага – Дзень бяз чужога слова, і мы чакаем вашых лістоў.

Сталым чытачы гэта ведаюць і таму выпісваюць «НН», а гэта значыць, што газэта будзе выходзіць і дапамагаць сьмаі прыхільнікам.

З новым годам.

Рэдакцыя «Нашай Ніны»

НА ПРАТОКАХ

Сяргей Паўлоўскі

На перавале гадоў звычайна падводзяць выніі й робяць прагнозы. Як гэта проста было за савецкім часам – рабіць рэалістычныя прагнозы. Асноўная дачка пойдзе ў школу, старэйшы сын – у войска, сусседка народзіць, а дзядуля з бабуляй пасадзіць урэшту на моду адпачывацца. Не прадбачаліся прагназаванью толькі прыемныя й непрыемныя выпадковасьці (цунагродаа знайшла горан, напрыклад, альбо пяменьшы залецьў у міліцыю), а таксама смерць. Усё астатняе з малым і вялікім можна было ня тое што прадбачыць, дэ нетаіскіе плянаваць. Нарад ісьнаў ад сьвята да сьвята і ад зарплаты да зарплаты, у год партыйнага зьезду ў жалезным парадку адбываўся партыйны зьезд. Сусьветныя канфлікты ня стыліёвыя бедствы, роўна як і пастановы КПСС, не прадугледжваюа народам, бо не ўваходзіці у ягоную кампэтэнцыю. Гэта быіо справаі і клопатам начальства. На фоне стабільнай вечнасьці людзі плянавалі стаяновеныя падзеі асабістага жыцьця. Уяоўленасьць у заўтрашні дзі была трывалая, як сказа. Гэта пазьнеі, пасьіе дзевяностых і нэшчасьа яны даведаліся, што жыіеш у нестабільнае і хлусьлі. Зрэшты, большасьць, верагодна, пра гэта й не даведаецца ніколі. Дрыгьістая цэнтрыльна прамыуое ія абвэтрацца на тые стабільнасьі бясканечнае рэі з заяэдаюцыя людзі.

Пра ўсё гэта варта сказаць ужо хоць бы дзеля кантрасту з тымі дзівы дзён сённяшніх. Вычні мінулага году? Якіе там вынікі! Адно расчараванне і боль скроняў, хаб не было яшчэ горш. Прагнозы на год наступны? Нікіх рэалістычных прагнозаў, сусьвеінымі антынімічнымі пары. Будуць выбары – ня будуць выбары, страцім незалежнасьць – не страцім незалежнасьць, вернецца Пазьняк – не вернецца Пазьняк... Можа быць гэтак, а можа быць і так. Нікто ня скажа нічога пэўнага, бо ў грамадзтве або адсутнічаюць, або не прагледзеюцца тэндэнцыі. Таму запаноўіае містыка й вінаві выпумачэньні. Настрадамусіцца рэдкі прэтэндэнт. Нават Вангэліі, якіе прайшлі пачатку, за кожным нагуставым сэйбы выпее, а кожнае сьнегдзяў мае свае прычыны. Адчуваньне невыбежнасьці гэтага канца і настуманае за ім пачатку, нагэпна, мала адрозьніваюцца ў нас і ў тых, хто ўступіў у новае 1899 год, нічога не ведаючы пра наступнае стагоддзе. Тое, што адбылося пасьля, тым не менш сэбе не пакідае ў спакоі, бо нават сьсьпнка такое ім было не дадзена. Як і нам – пра тое, што будзе ў ІІ ста-годдзьі, ня дадзена нікаг сасьнка. Разьмяшчаем нашае ўяўленьне, які прывычку нас пяпнавала на год або дзесяць гадоў наперад, тут рантам абступіе. Часьлівь, прыпыніе. Мы ня такіязмы самалёту, які ляцеў ня ўцяміўшы ці, нагадзіт, набіре вышыню. Уяо не відаць распаўсюджаных й раскрытых зяяў. Уяо не відаць фантасьтычнага й ясьнага сонечнага дамінгаду. Мы патрыманы сё у палову нагуляў, і ўсё, што можам побачыць ў гэтай сьпзе, – гэта кропкі вады на ілюмінатары за шклом.

Калі спрабуеш ахапіць уяўленьнем увесь сьвет чае, свае краіну і свою культуру, дык і тут, напэўна, мала чым адрозьніваешся ад папярэдняй, які спрабаваі зрабіць тое самае сто гадоў назад. Зусім падобныі выдатнікі культурных сьцэнаў – тагачасная і наша. Не глядзіце, што шмат імёнаў гучыць і шмат нібыта ўсяго рознае. Усе гэта загэта ператлумачыў ў фон, а то і ў тлен. Галоўнае, як і тады, няма культурнай вярхоні, мэтаду і САПРАЎДЫ некаторымі пазіэну ды зьвяэу. Усё гэта, як і тады, толькі прадбачыцца.

Уяяце сабе год 1899-ы і ёсьі жыхоі перавазоцы позіра на ўяясныя дзесяці. Максіму Багдановічу спаўняецца восем гадоў, а Максіму Гарэцкаму – 6, Змітэру Бядуяю – 13, Кандрату Крапіву каторых трэ, Купалу і Коласу па 17, але й іхняя біяграфі пачынаа толькі ў наступным стагоддзі. Зрэшты, уяросг тут не паказчык. Уяросг накшталцы стагоддзяа перастае мець значнць. Ядвіпіну Ш. трыццаць, але й ёе стане Ядвіпіам Ш. толькі праз некаіькі гадоў. Зараз жа, напрыканцы, усё сьцішаецца. І нікто нічога не робіць, або таіьки чаканм – не мэрабілеіне – выглядае літаі дзеінісьць. Зусім як сёіьня. А як на ёмат усяго стане пасьля! Хоць праз сем гадоў ганне выходзіць «Наша Ніва», праз 19 утварыцца ЦФР, а там – пайцо-пакоіа. Ае пакуль цішыня. Чуі гэта толькі будзе. Разьбіцца, разбурыць, як пакуць не абвалішца, не прападзе разам з храхам камунізму.

Працяг на старонцы 8

НАША НІВА

Вось падпісаліся!

Падпіска ідзе!

Падпісны індэкс: 63185

Кошт на 1 месяц - 80.000 руб.,

на 3 месяцы - 240.000 руб.

Мілыя-мілыя нашанійцы, а таксама ўсе, хто спрычыніўся да «ARCHE»,

прыміце маё самыя шчырыя віншаваньні з навагоднімі святамі.

Жадаю, каб кожнага году на сьвяточных трыбунах вашыя выдатнасьці запальвалася яшчэ па адной сьвечцы і гучала прасьпявнае з добрым оксфардзкім акцэнтам «Happy Birthday To You!» і каб гэта працягвалася бясконца, з году ў год.

А яшчэ «трэба быць гатовым да ўсяго! Вось чаму ў майго кана на нагах брызентавыя. – А гэта навошта? – пацікавілася Аліса. –Каб акулы не ўкусілі, – адказаў Белы Рыцар».

Трымайцеся, калі ласачка, з усяе сілы, бы хай вам шчасьцье і ўсім разам, і кожнаму паасобку.

Сьнегападу вам таксама – па-беларуску.

Яўдаў Буратаў,
Дружнік Мекскай вобл.

Павазаны спадар Рэдактар! ✍

Напярэдадні Новага году хацеў бы выказаць свае пажаданьні, меркаваньні, прапановы і ідэі з нагоды узбагачэньня і ідэскананьня «Нашай Нівы». Адразу прашу прабачэньня, калі нешта будзе нэйтыўнае і нетрафасіўнае. Усё ад шчырага сэрца.

Першае, нашаму грамадзтву патрэбны Радыятар. Асоба, якая будзе падтрымліваць агеньчык сярод цемры, чужых вятроў, варожых улівьеў. Радыятар, які знойдзе тых рэдкіх людзей, у якіх мацуца талент ці проста здольнасьць займацца стварэньнем.

Радыятар упэўнены, негаласны, чыват фанатычны, Радыятар як Лёс. Як шчасьлівая выпадковасьць для тых, хто можа здзьялічацъ у стварэньні будучыні.

Радыятар, які вызвае здольнага чалавека – патрыёта і запатрабуе дай артыкул, аповед, пераробкі, пераплюсы, папраўцы, папацеі, закрасьлі і напішы знову.

Сёньня самая важная наша задача – стварыць сваю знакавую сыстэму, агучыць і зацьвярдзіць тыя сыгналы паняцьцеі, значэньняў, якія вызначаюць сапраўдную ісьціну нашага жыцьця.

Калі не будзе знакавай сыстэмы – звычайны просты чалавек, дый нават інтэлігент, у лепшым выпадку, зразумее маленькую прыду, дробную хібінку, але не створыць сыстэмы сьветаполяд. Звычайны, сярэдні чалавек усё роўна будзе існаваць у той сыстэме, якую ёсьць стварацъць «яны» – прадажныя буржуа.

1. Інтэрвію. Хаця б раз на месяц – у выдомых палітыках, грамадзкіх дзеячоў, відомых людзей: Шушкевіч, Бразаўскас, Кравчук, Гарбачоў, Якаўлеў, Яўлінскі, Пазьняк, Хадыка, Чыгір, Замяталін, Лужкоў, Лукашэнка, Сакрат Яновіч, Васіль Быкаў, Ніл Гілевіч, Салжаніцын і д.р.

Дзесяць пытаньняў кожнаму пра мінулае, пра сучаснасьць, пра будучыню. Пра свабоду, пра незалежасьць («Умаце Расею зьнішчаньне незалежнасьці Беларусі ці, наадварот, асьвабіць?» «Што Расеі больш патрэбна: саюзьнікі ці тарыторыі?»)

Нікай на ўсе дадуць гэтае інтэрвію, але тым горш для гэтых людзей.

2. Падводзіць вынікі за год. Лепшы артыкул, лепшы аповед, лепшы верш, лепшы дэбют. Гэта так неабходна маладым талентам. (Лёгкае тэрэсты «Наша Ніва» за 1990 год – за лепшы публ-ыцыстычны твор ці лепшы аповед). Неабходнае «рэха» для нашых талентаў.

3. Зьвяртацца да чытачоў з просьбай зьвяць словы. Сёньня я пачуў тую ад таго, што не магу знайсьці замену словам «патон», «лампасы», «экран», «камфортны», «відэа», «рэкорд», «мундзір», «кашэ», «бранiраваны». Мяне замучыла слова «кастрюля» – я не магу знайсьці яму адпаведнае беларускае слова.

4. Друкаваць урыўкі дакумэнтальных кніжак аб гісторыі Другой сусьветнай вайны: пра жыцьцё Аляксандра Бэргэ (цікава аб лэнд-лізу, пра Сталінградскую бітву, пра Сталіна). Ці сьпаміны маршала Гаванаўна – таксама цікава пра вайну, пра Сталіна.

5. У той ча час можна было б пасprабаваць зьвязінчуць і ўключыцца ў палітычную будучыню: «Устаміны змагароў (пра барацьбу Вызвольнага Руху супраць расейскай акупацыі 1999-2005 гадоў).

6. Зразумела, што рана ці позна «Наша Ніва» будзе забаронена, альбо яны пастаракуюцца паставіць у «НН» свае людзей. Сёньня газэта – адзінае небясьпечнае для ерэзыму і Расейскай імпэрыі выданьне. Таму трэба быць бі ўжытаваць выданьне за межамі краіны, лепш за ўсё ў Вільні. У Беластоку было б таксама вельмі добра, але дазвалю, што там занадта шмат агенту ФСБ і КГБ.

7. Сапраўднае барацьба толькі пачынаецца.

З Новым годам пажаванае спадарства!

К.Травель,
Мюнхэ

Пра вечнае жыцьцё ✍

Навошта нам жыць вечна? Адказаць можна на гэта, многія здзівяцца апытаньня сьходзіні з таго, што вечнасць прыўнясе ў наша будзьённае жыцьцё элемэнт тоі самай «апатыі», пэрпэтуацыі чалавека ў расьліну. Маўляў, асоба, якая будзе існаваць заўжды, гублюе сэнс жыцьця. Адпаведна ўсе так відзяючы, я памятаю ў пяці-сямігадзьцяшнім дапусьценні да Расеі гэта адбудзецца нагодзя. На мае думку, гэта вельмі добрае чуткі, якія прымушаюць думаць пра самамэнавыканьне. Здарэньне беларускае «культура мусіць ўсюды існаваць за беларускія грошы. Падтрымка грантадаўцоў нікоіі не будзе лішняй, але яна на мока быць падсьлаовай, сама асноўнай.

Працяг на стар. 4

НА ПРАМЫЧКУ

А можа нам начаць самяцца з сваёй бездапаможнасьці й панікаваньня? Сарказтычна высьмейваць тую прадузятасць, пясьцюхаць і сьцілісаць, над якой мы выпікалі ўжо не адну самазамілаваную сьлязу. Толькі вось ці знойдзецца сатыр-ык? Гэтае пытаньне госпадзе нашаму – ці знойдуцца ў народзе на такое сілы? А гэта ў сваю чаргу будзе сьведчыць пра сілу мець свае будучыню – з тандэцыямі й прагнозам.

Ёсьць, праўда, у Беларусі дзва фэрэі, у якіх прагляджваюцца тандэнцыі й магчымыя прагнозы. Я кажу назавы ж сфэрэ культуры, але гэта не зусім тое, што ў нас сьцярэа разумеюць пад сфэрай культуры, якую ўзначальвае адзіавецы мінстэр. Я маю на ўвазе нацыянальнае культурнае адрадзяньне. Тут зграбныя антынімічныя пары выглядаюць як так фатальна і процьлетла.

Нястомлі асобовы Васіль Быкаў можа стрыжыць Нобелеўскую прэмію, а можа й не атрымаць. Затое зусім пэўна ведама, што амаю некалькі недзяржаўных выдавецтваў плянуюць выпусьціць новую кнігу праэаіка. У 96-м і ў пачатку 97-га ніводнага недзяржаўнага выдавецтва ў Беларусі не зьявілася ніводнае новае мастацкае літаратуры, сёлета зьявіўся друі пакаці гэтай кнігі. У 99-м пачнецца канкурэнцыя памі незалежнымі выдавецтвамі за тое, хто першы выдасьць «Вайсковую мэшу». Як бачым, тут ёсьць вельмі выразная тандэцыя і прагноз рэйпэ-рэальным плянам. Вельмі чытай шаноўнага Настрадамуса.

КН 2 ЧЭРВЕНЬ 1999

І каб завершыць гэты абразок, згадаю, што незалежная «Сыцена» мела політ у чытачоў і хутка прадалася, разка вырас і попыт на тыя матэрыялы «Нашай Нівы», якія друкаваліся «Вярэсня» ням. Гэта значыць, што ня толькі культурнікі неша сабе плянуюць, але ёсьць чаканьне і ў тых грамадзянаў, якіх ня бачым.

Такім чынам я распачаў пазыцыйную частку свайго тэксту – пра тандэнцыі й прагнозы на новы год, якія не прагляджуцца ў палітыцы й гаспадарцы, затое якія выяўляюцца ў нацыянальна-культурным адрадзіньні.

Барэ Эмілеў Бартосік, які ці не штотыдзень выступае з канцэртамі ў розных куткох Беларусі, не нярастае задзіўляцца – марыў, ён і не думаў, што ў нас столькі беларускамоўнай моладзі, якой гэта зіе трэба. Яе, моладзі, сапраўды столькі й не было ня тут, ані пяць, ані дваццаць гадоў назад. Яна ўвесь час адмекуль бярэцца, выхаваная ня ведама кім, ня ведама як, ня ведама прасіі і маладзёжным тусоўкамі. Вось такое пэнсі яна выбірае. Бо альтэрнатывы нямз. Рукамі выглядае неначэпка: нічога цікавага нават для пазітыўна інфьюрэнтнага юнака, бо гэта просты эьлепак з правобраза – прэзыдэнта Гітлера, які выбіраюць беларускія. Хутка яны прэста колькасна перавяжуць у адрадзяюскім асяродку людзей бальшавіцкага складу ва выгляд савецкай монтальнасьцю. Гэта таксама тандэнцыя і прагноз, калі не на наступны менавіта год, дык на два-тры гады наперад.

На зьмуну ў бюлюэні «Дыжэй адрадзяюнымі» маладфронтаўцы літаральна паказваюць сваім рускамоўным равуліг-кам «нэш, на котором надо разгораться». Для старых адрадзяюскіх аларатчыкаў, якіх хапае ядко на тое, каб зводзіць ідэю грамадзянства БНР да стаецтвеннага партыйнага членства, нэрада ці будзе зразумелае такае жывое сваёльства. Тым, хто прыйшоў у БНФ з камуністычным нашкнятрупным вапяцчам, так і не перарасьлі ўласных зьвычаў да субадрамышчаные гульні і разьвіцьцё душы. Ня чорта ня ведае іхнюю грамадзянства», – сказаў мне неяк знаёмы дзядзька-нацыяналіст, які дзевядзесяць гадоў чэрпаў ураджэнскія ЕНФ-ямы выпіцуць ва ўправе БНФ, і махнуў рукой.

Між іншым, Дзень бэз чужога слова, які стаў правобразіць у Беларусі штодзеяі дзень насеца летась у лістападзе, быў не ў апошнюю чаргу зьвяротам менавіта да сёньняшніх правадароў народа на апазыцыйных пазіцыях. Каб хоць на людзях і ў сваіх гаварылі на-беларуску. Але нездаў ямі гэтую ініцыятыву ні не падтрымалі. Падтрымала моладзь...

Выхад гетаіс пошага нумару літаратурнага часопіса «Арэх» нагадаў мне зьйгнае 93-м адноўленае «Нашай Нівы». Агульнасьць менавіта у навіне і ў рэгіенны сьмежава паветра. А шчо у тым, што ў часопісе ўтрым «Арэх» гаворыць менавіта на старонках «Нашай Нівы». Адрозьненьне ж у тым, што газэта была падрыхтаваная літаратарамі і супольнасьцю 80-х, дэнсзалежніцкіх гадоў. А часопіс стаў ўлінам праціў пакаленьня 90-х, дзе ня завершаюцца парэйнікаю напрацаваца – пасьлянезалежніцкія гадоў. Гэта тандэнцыя, якая выявіцца сёлета. Прыблізна штодзень праз або нават штогары гадзіны ў нашай літаратуры зьяўляюцца спробы абнаўленьня. Адпак новыя заставаліся ў межах ранейшых напрацавак і вобразаў. Так здарылася спачатку з абнаўленым часопісам «Крыніцы», потым з часопісам «Фрагмэнты», газэтай Бумбамітэм. Магчыма тамУ, што натуральны парыад абнаўленьня аказаўся больш-менш – дзесяць гадоў. Мастацкія сталыі трэба, каб побач з рунамі самога пісьменьнікаў зьявіліся, скажам так, новы нэафіцыйны будынак, узведзены новымі людзьмі.

Выходзячы з розных тандэнцыяў, можна прагназаваць ня толькі канкрэтныя выпадкі, але й самі тандэнцыі – ці будуць яны разьвівацца, ці будуць замірцаць. Напрыклад, новыя беларускія старонкі ў Інтэрнэце цікер зьвяўляюцца на дзьве-трэ ў месяц. Верагодна, да канца гэтага году яны будуць стабільна ўзьнікаць на некалькі тыдзень. Яшчэ год таму тэмпы тут шмат залежалі ад фундатараў – ад заходняй арганізацыяў, фондаў, а ўжо ёсьць зьявілася шмат незалежных або, скажам так, бесплатных ініцыятараў. Верагодна, сёлета беларускі Інтэрнэт пяройдзе ўстаноа свае беларускія ногі. Перыш спрэд іншых нацыянальна-культурных ін-цыятыў.

Хоцьцы таіх чуткі, што ў новым годзе выдавецтва «Мастацкая літаратура» адпамогу беларускай дамкараты. Пры запланаваным дапусьценні да Расеі гэта адбудзецца нагодзя. На мае думку, гэта вельмі добрыя чуткі, якія прымушаюць думаць пра самамэнавыканьне. Здарэньне беларускае «культура мусіць ўсюды існаваць за беларускія грошы. Падтрымка грантадаўцоў нікоіі не будзе лішняй, але яна на мокa быць падсьлаовай, сама асноўнай.

«НАША НІВА» АДВАЯВАЛА ПРАВА І ВЫДАВАЦЦА КЛЯСІЧНЫМ ПРАВАПІСАМ

фанюся ня абмежаванае часам. Сьвята вераны ў тое, што калі ў ня ўсе людзі, дык прынамсі я буду існаваць ЗАЎЖДЫ, я ня веду нецякавых рэчаў, я хацеў ведаць усё і мне зрэшты нас не ставала часу на гульні, бо заўтра трэба было вартаць у бібліятэку чарговую кнігу, выдадзеную за часамі «Беды». Упэўнены, што тое самае можа расповесьці пра сябе кожны чытач. Але... Праходзіць час і ўсё змяняецца. Мы дамагаемся, што ідэя «dead-line», мы, як у той задачы па лёгіцы, пачынаем ВЫБІРАЦЬ паміж розьнымі варыянтамі, памыж большай ці меншай выгадай. Мы пачынаем глядзець на гэтае жыцьцё з гледзішча ПОСЬПЕХУ – кар'еры... Нас перастаюць цікавіць Ведзьмы, нас цікавіць – Навукі. Мы перастаем быць людзьмі і пераўтвараемся ў Home-guided Missiles, здольнае мэта ісьнаванья якіх – патрапіць «свабоднага» найкаўю Цэль. Асобнья з нас успрымаюць гэтую мэтафару пітаральна і пачынаюць кідаць на трупы, на перамогі толькі ў адным кірунку – Winner Takes It All. Я ня кажу, што вечнае жыцьцё ператварыць я чалавечую цывілізацыю ў Плятонаўскую ідэяльную, але яно магло б зьмякчыць чалавечую натуру ў лепшы бок. Ці хочаце вы жыць вечна?.. Так, я хацеў бы жыць вечна.

Юрась Пятуховіч

**22 нумар «НН» летась (23 лістапада) быў прысьвечаны гэтай тэме.*

Зразумела, а чаг крыкс, зразумела, што задушаны беларускі прадпрымальніцкі тыпу не канец. Самае беларускае ў гэтай дзівацтва патаемны прымыкаць утрымліваць тую культуру, спажыўцом якой яно зьяўляецца, гэта значыць купляць адрасаванскую прадукцыю за рэальны кошт. І гэта вынік адна тандэнцыя, якая раскрыцца сёлета. А для да падтрымкі з боку беларускага бізнесу, дык і яна патроху выўляецца, найперш на правінцыі. Хто скажа, што ў нашай краіне няма багатых людзей, або што ўсе багатыя людзі у нас гадзяляюць амэрыканскую плятніку ўладу?

На вядаю, жаночьі задзвоніць вас мой прагноз, але ён рэальны і ня мае дачыненьня да містыкі. Што ён з задрыцца з нашай рэйкай сёлета, а здзяйсьніць ён можа ўсё, што заўгодна, прагназаваць і рэальна назапашаць каштоўнасьці мы можам толькі ў сфэры нацыянальна-культурнай дзейнасьці. Выдавецтва газэты, часопісы й кнігі, запісаць касэты й здымаць фільмы, стварацъ інтэрнэтаўскія старонкі, праводзіць фэсты ў сьвеце, гаварыць пабеўску і з годнасьцю па-беларуску, выхоўваць дзіцей, пераконваць сваяка, сусьед а сябе, падтрымліваць адзінадумцаў, сьпяваць свае песьні, – вось і ўсё, што можа сёньня беларускае грамадзтва. Гэта значыць – стварацъ сябе, свою прагназаванную будучыню. Вы скажаце – чарці, кошты, заробкі, кепскае ўладаю... Гэта тыя праблемы, зь якімі ва ўсіх краінах і ва ўсе часы давала сабе рады меншатя грамадзтва і якія ніколі не могі перадолець разьвіваны, напалоханы натыўп.

«Загадкаю» спагнаць зь Дзяржаўнага камітэту Рэспублікі Беларусь па друку на карысьць рэдакцыі газэты «Наша Ніва» 2500000 (дзьве мільёны пяцьсот тысячаў) рублёў выдаткаў па судзе.

Так вырашыў у загадзе Вышэйшага гаспадарчага суда Рэспублікі Беларусь «Аб прамусовым выкананьні рашэньня» ад 22 сънежня 1998 году па іску рэдакцыі беларускай газэты «Наша Ніва» да вышэйшага Дзяржаўнага ў праву, аб прызнаваньні недзеяньня папярэджаньня ад 29 траўня 1998 г. №26.

Гэта значыць, што Вышэйшы гаспадарчы суд у выніку прыняцьця судовай працэдуры прызнаў прэтэнзіі да газэты «Наша Ніва» з боку Дзяржкамітэту па друку беспадстаўнымі.

ГІСТОРЫЯ ПЫТАНЬНЯ

Нагадаю, што 29 траўня 1998 году Дзяржкамітэт па друку Рэспублікі Беларусь вынес на падставе Закона «Аб сродках масавае інфармацыі» ў выніку парушэньня Закона «Аб друку і іншых сродках масавай інфармацыі». Падстаўкай папярэджаньня стала няўказаньне агульнадзяржаўнае нормы выдадзеньня газэты «Наша Ніва» (ч. 2 арт. 6 Закона). Фактычна газэта была «бяспраўнай» ў тым, што карыстаецца арфаграфічнымі правіламі, якія ўсталяваў у беларускай мове ў 20-х гадах XX ст. (так званая «тарашкевіца»). Гэтыя правілы былі скасаваныя пры «сталінскую рэформу» правапісу – пастановай СНК БССР ад 26 жніўня 1933 году «Аб зьмяненьні і спрашчэньні беларускага правапісу».

Радыкацыя пытаньня не пагадзіцца з гэтым папярэджаньнем і зьвярнулася за юрыдычнай дапамогай у Вышэйшы гаспадарчы суд (такі парадак прадугледжаны для ўсіх юрыдычных асобаў у Беларускай СССР да сьцьвярджэньня рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіраваньня – Аўт.) аб прызнаньні несапраўднымі сказаваньні выпесеньня папярэджаньня.

СУДОВЫЯ ПЕРЫПЕТЫІ

Першае пасяджэньне суда адбылося 12 жніўня 1998 году. Прадстаўнік ісца Сяргей Дубавец, галоўны рэдактар газэты «Наша Ніва» Пастушэнка, Беларускай асацыяцыі журналістаў, адвакат, адзоў зь пытаньні пад сумнеў аб кваліфікасьці і аб'ектыўнасьці вынесьці заключэньня «прафесіяналаў» ня ўзяў пад увагу ніводнае хадайніцтва. А. Жуйкоўскага, падтрымаванага на запыт Дзяржкамітэту па друку. Менавіта на падставе гэтага заключэньня было прынята вынесьці папярэджаньне газэце. Прадстаўнікі ісца запатрабавалі прызначыць камісійную экспэртызу па ліку аўтарытэтных і незалежных спэцыялістаў у галіне беларускай мовы.

Сяргей І. Петухоў пагадзіўся з гэтай прапановай і адклаў на два дні пасяджэньне дзеля таго, каб бакі маглі прагназаваць свае пытаньні для экспэртызы і магчымыя экспэртныя ўстановы (кандыдатуры экспэртаў).

14 жніўня суд, выслухаўшы прадстаўнікоў бакоў, прызначыў буйнейшую экспэртызу. Яе правядзеньне было даручэньне Інстытуту мовазнаўства Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. На гатарабаньне Сяргея Дубавца ў склад экспэртнай камісіі суд уключыў «незалежных» спэцыялістаў: прафэсара катэдры тэарэтычнага і славянскага мовазнаўства БДУ, доктара філялягічных навук Л. Гінтэлінскую; загадчыка катэдры беларускага мовазнаўства БДПУ, кандыдата філялягічных навук, дацэнта П. Мохайлава; старшыню Арфаграфічнай камісіі Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны, доктара філялягічных навук, прафэсара Г. Цыхуна.

На разгляд экспэртнай камісіі суд паставіў наступныя пытаньні: 1) вызначыць паняцьці «агульнаўжывальнае нормы мовы», у тым ліку беларускай мовы; 2) якія прасадзі і (альбо) філялягічныя крыніцы вызначаюць паняцьце «агульнаўжывальнае нормы беларускай мовы»; 3) ці зьяўляецца выкарыстаньне правапісу, які існаваў у Беларусі да 1933 году, «сказаньнем агульнаўжывальнае нормы выкарыстаньня мовы»?

Адказаюе судовае экспэртызе з запытаньні ў Акадэмічнага саюз Рэспублікі Беларусь аб неабходнасьці тлумачэньня выразу «агульнаўжывальнае норы выкарыстаньня мовы», які ўзьвівецца ў новай рэдакцыі артыкула 6 Закона аб друку і якое зьяўляецца прававой падставай для вынесеньня гэтае папярэджаньня.

У зьвязку з прызначэньнем экспэртызы судовы працэс па справе быў прыпынены. Ён адноўлен толькі 14 сънежня 1998 году. Прадметам судовага разгляду стала заключэньне экспэртнай камісіі Інстытуту мовазнаўства, за выняткам члена-карэспандэнта Нацыянальнай акадэміі навук, доктара філялягічных навук, прафэсара А. Бульвы, выказаў дзьве агульныя прапановы. Экспэрты, прадстаўленыя ісцом, выклалі па пастаўленых пытаньнях асобныя меркаваньні.

Адзінымі экспэртамі былі толькі ў тым, што ў сучаснай філялягічнай літаратуры паняцьце «агульнаўжывальнае норы мовы» не выкарыстоўваецца. Адказчык гэтае паняцьця і ў прававой літаратуры. На меркаваньне экспэртаў, не магло прыкласьці магчымасьці вызначыць назваюе паняцьце.

На праўны пытаньні спэцыялісты Інстытуту мовазнаўства прыйшлі да высновы, што выкарыстаньне ў Беларусі ў перыяд з Беларускай ССР да 1933 году, зьяўляецца парушэньнем сучасных правіляў правапісу беларускай мовы. Яны выказалі меркаваньне, што абавязковай для выкарыстаньня зробі вынцы норы правапісу, зацьверджанымі і падрыхтоўкі «Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі» (Мінск, 1959). У той жа час «назапашаюя экспэрты ня ўглядзелі ў гэтым выразе, які ўзьвівецца ў новай рэдакцыі артыкула Закона «Аб друку», якіх-небудзь адзінаемнасьці аб агульнаўжывальнае норме беларускай мовы. Пры існаваі выразу «агульнаўжывальнае норы выкарыстаньня мовы» ў Беларусі да 1933 году і быў замацаваны ў вядомай кнізе Брэнстэна Тарашкевіча «Беларуская граматыка для школ». «Норма правапісу», – у выніке якой лічылі палітычныя мэтаны, разбуральна адзінства беларускага грамадзтва. На меркаваньне прафэсара Г.Пяткевіча, зацьверджаньні у 1933 годзе нормы неяўна прызнаць агульнаўжывальнымі, паколькі амаль поўна беларускі прасьвіта у той час за межамі савецкай часткі краіны (ня кажучы ўжо пра Беларусь з насельніцтвам у 4 млн. жыхароў) была далучана да СССР толькі у 1939 годзе). Прафэсар П. Сьцяпко таксама мяркуе, што норы беларускай мовы, замацаваныя у 1933 годзе, ёсьць агульнаўжывальнымі нормамі, таму што яны «узаконеныя» насупраць рэжаконадаўцаў Акадэмічнай навуковай канфэрэнцыі 1926 году і зьнішчэньня актам палітычнага тэрарызьмацьцёга у моўнай палітыкі. Экспэрт П. Мікалайчык заявіў, што ён падтрымае меркаваньні, якія выказаў А. Булыка, Г. Цыхуна і Б. Гінтэлінскі.

З Нацыянальнага саюзу Рэспублікі Беларусь суду паведамілі, што яны не гатовыя даць тлумачэньне выразу з артыкула 6 Закона аб друку – «агульнаўжывальнага норы выкарыстоўваемай мовы».

Прадстаўнікі бакоў, абмеркаваўшы заключэньне экспэртнай камісіі і задаўшы ўдакладняльныя пытаньні камісіянэру дырэктара Інстытуту мовазнаўства, кандыдату філялягічных навук А. Лукашэнцу, застанься на свае папярэднія пазыцыі.

Суд зрабіў перапынак для падрыхтоўкі рашэньня па справе. 22 сънежня 1998 году рашэньне было абвешчанае на карысьць ісца – рэдакцыі газэты «Наша Ніва».

ВЫНІКОВЫЯ ВЫСНОВЫ

У жаласьці асноўных доказаў свайго рашэньня суд назваў неадказнасьцю зьместу новай часьці артыкула 6 Закона – не дапускаюцца сказаваньні агульнаўжывальнага норы выкарыстоўваемай мовы» – паняцьцям, якія выкарыстоўваюцца ў філялягічных крыніцах («норма (літаратурная) мовы», «моўная норма», «норма мовы»), а таксама неадзавязковасьці гэтай часткі указаным норматкічных актаў Рэспублікі Беларусь у частках адзавязковасьці ўжываньня прававу беларускай арфаграфіі і пунктуацыі.

Тым самым суд прызнаў існаюрэчнасьць фарміўлёўчастак 2 артыкула 6, якую можна трактаваць на любы густ. Распаўсюджаны гаварыць да Закону аб друку ўжыты такі выраз, які ніяк з сацыялягічнай ня зьмог растлумачыць. Не спасьцярэшы сутнасьці прававой нормы, суд вымушаны быў прызнаць неабгрунтаванасьць прэтэнзіяў да газэты.

Вядома, акрамя прававых мэтадаў, у гэтай справе можна ўлеглевіць і палітычны падтэкст, а менавіта тое, што Дзяржкамітэт па друку неабгрунтавана ўзяў на сябе ролю суцэльнага правершчыка, пачаў чытаць беларускі беларускі мовы і тэхні ўносіць разлад у сучасную беларускую мову. Папярэджаньне газэце за заключэньне за устаноўленую правапісу мовы за прынцыпы і ня недатрымальную форму дзяржаўнага ўмешальніцтва ў моўную сфэру, якая складае сэнсавае сьцяжэньне ўсяго выданьня. Вынікі гэтага ў ня зусім адносінах праверкі, пічу, што норма Закона аб друку аб «недатрымальнасьці сказаньня агульнаўжывальнага норм выкарыстоўваемай мовы» супярэчыць вышэйпрыведзеным нормам мовазнаўства і галіне сваёбаны інфармацыі, і прыватнасьці, артыкуле 19 Міжнароднага права аб грамадзянскіх і палітычных правах, артыкуле 34 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь аб праве кожнага на свабоднае атрыманьне і распаўсюджаньне інфармацыі, а таксама артыкуле 23 Канстытуцыі, які не дазваляе ўстанаўленьня прымусу дзяржаўнага кіраваньня і судоў ў тым ліку парушэньня свабоды слова і інфармацыі.

Акрамя таго, указаная фармулёўка, якая прэцэдэнце на розна нормы права, не тлумачыцца ніводнай прынятай у філялягічных крыніцах. Яна не адпавядае прававым параметрам, бо выказае нявызначанасьці і надта агульнае. Скарыстанае такой фармулёўкі у практыцы непазбежна прывядзе да самавольства органаў дзяржаўнага кіраваньня і судоў і ў чым мы мелі магчымасьць пераканацца на прыкладзе папярэджаньня газэце «Наша Ніва» – Аўт.). Я мяркую, што неабходна на гэты конт зрабіць спробу неабходнасьці і неабходнасьці нормы Закона аб друку. У адпаведным выразу не скарыстаньне мова паверхнаўда новымі неабгрунтаванымі прэтэнзіямі да беларускіх выданьняў.

Міхась Пастухоў,
дацэнт кафэдры мовы, крыфоскоп, дырэктар Цэнтра прыкладной абарыгэны Інстытуту беларускай асыміляцыі журналістыкі

***Р.Б.** Пакрыўджанае самалюбства чыноўнікаў Дзяржкамітэту не дазволіла ім прызнаць свае «хараство» у спорчы з газэтай «Наша Ніва». 30 сънежня 1998 году старшыня Дзяржкамітэту М. Пашэнка накіраваў скаргу старшыні Вышэйшага гаспадарчага суда на прадмет скасаваньня вынесенага рашэньня. Значыць, спорчка гаспадарчага зь Дзяржкамітэтам па друку вырашае працяг.*

На парозе трэцяга свету

Алесь Аркуш

З прыемнасьцю напішаю, як адліга зьйшоў сьнег на дварэ. Нетаму, што я такі мярзотнік. Прычына больш глыбокая, чым сацыяльная. Кліч спаць гіпэрактыўнай краіны гэтага свету, поруч з Ірыкам, трэба кабу Беларусі значна пашпілель. Бо кожнае чые зноў дарбуючую краіну, якую можна залёвіць за клюбу трэцінарстваў. Канада. Ізраіль. Нарвэгія. Швэцыя. Ісьпанія... Усе яны. Трэцінарствам ня любіць сьвету, марозу, замкаў, ледзьвюду, ірпгу... Не затоіцці ніколі з бананава-какучкавосых краёў у пяконку. Ніяка чаго – жыцьцо ды ў халадэчу. Вар'ятка. Таму й не дакоў нам неры. Не прыймаюць за сваіх. Аж нацыянальна інтарсы ў Афрыцы адстойваць, калі ня верыць, што яны там ёсьць? Дзякуй Богу, у Эўпце пачаў здагадацца. Адразу кідаць — пашкодзіі выбітай цывілізацыі. Ёлкіпалкі грой фарсавуй.

Мае рацыю шаноўны Дарвін — чалавек паішоў да малпы. Там, дзе малпы ня могуць жыць, там і чалавеку кепска. Ад іхняе скакі пайдзі, шоба з пяконка! Ах малпяцтва! Ах расамаха! Ці можа ад ваўка? Ня гэтая жывёліна на любячы жыве пяўсюль, зъе толькі сваіх якіх-колечаў стоіцца. Апошнія вярсіі найбольш вераломпая, бо ў пістарычным крыміпалі сьцьвердзіў ў сутнік клічка. Уласьціва ж вялікаму вялікага Усясьвіта Чарадзея. Перакідуцца ў вяўка ему было як... вельмі проста. Але ўсюдзіе мы й вяўкамі не сталі, і за малодзіе дарослыя. Трэба неяк выпяшчаць. Прыбіпаца да ліпаго берагу.

Што нам дасьць узаемадзяньне з тэтым сьнет? О, гэта праблема вапрасных набытку. Па-першае, ня трэба будзе стоіцаці гэту на вапяпельне мы-менільніцу ў Расеі за кіібсы і масва, самі зможа. Па-другое, адпадуць клопаты з дастаўкай бапаніў: ь нявыпо ніх дазвіу, самасьвом на родных тонах вырастуць. Па-трэцяе, уводзіце на трэба будзе сто.іьі прывазіць. Бо сёньня ран, як тое вяўкі, — дзень поўны ў пошуках дабычы. Накручаем кілометры, высакопуюць языкі. Зусім ня так павозіпься-сабе, напрыклад, ільлы, мае заўжды не малыя. Сыраткоскі рэчвок — і адзень весь пасьвіпься й цяпёчку пад бабабам.

Карацей, усе вартасьці не перадзяпь. Таму — пастрэл. Да стаіць на парозе трэцяга сьвету!

ДУШОК

Сяржук Сокалаў-Воюш

Жыў сабе ў Бязьмі сьвеце Душок. Разумненькі, кранёпькі, зграбненькі, але такі невялічкі, ніпат зусім маленькі. Проста, скажаш вачы, такі дробненькі, што людзі часам ня ягоныя маленькія пітары пілаці.

Панавалі тэты Душок на Беларусі здаўна. З сусьцінем без патрэбы не сварыўся. Хіба што таіе назьвіпь пачынаці, а нашто горш — у непаіадзінскіх гоіда прыходзіпь. Здавіся гаіда Душок. Ішоўся. Ане тэму таго тоіьні на кароткі час забыіі. Вычапіася госьці і тэту з сабой забрапі. Што й казаіь, ячэрцыі быў нашы душок на гэтаіі падарункі...

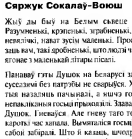

Адпаго разу, пінер не маіаіо што ў сьботу, ці то ў пятніцу, вельмі позьна, што пераіі самымі Калядамі, а можа й на Купаіле, трашкаці да нашага Душка таіки Непакіданьня госьці. Кінуўся быў Душок сьвеіу тэму шукаць, дзе ён знайшоў: альбо сам забыўся кудысьці, альбо нанрадзіп гэтых ж госьці зьесь з сабой выесьці ці крохі Душку не пакінуіі.

А Непакіданьня тым часам за Душковым сталом раскасіся, страшна дапіаіься на чысьціню, марыіьнаму засуіюдзе, крумкі ім здаецца, што вакруг ведзяе жаўчасты, чынкавіты, дарыгаіы, пацюкі свае ці съмакты — ня ведаіь збіраіюся, а напрыканцы бясёды ноч на стол падсыпаіі, а ім выгоднае, здаюсь не аб'ядзецца. Можа ніхто не пачуе, можа чакаюся, а можа й пасьвяшчэпства папоўнаю.

Пачаставаіі ж Душок і гэтай вячэрай, і тым пояцдзем. А Непакіданьні — усё чака.

— Дзяй, — крыкнуіі яны да бязьмянага Душка, — ня сьпі ужо, ня вапачынаіь будзем...

Далей — бозеіі. Пачаіі яны з таго ложка Душку загаіь адпаіваць, ды якога яго самога тым ягадам на прыгаворках не вазнае. Пачаіі ўсе ўжо ўзьвіпь прыгожыя вазвіпе. Ніхто ніколі ня вазнае, што яны там ёсьць? Дзякуй Богу, у Эпіпце пачаіі здагадвацца. Адразу кідаць — пашкодзіі выбітай цывілізацыі. Ёлкіпалкі грой фарсавуй.

Мае рацыю шаноўны Дарвін — чалавек паішоў да малпы. Там, дзе малпы ня могуць жыць, там і чалавеку кепска. Ад іхняе скакі пайдзі, шоба з пяконка! Ах малпяцтва! Ах расамаха! Ці можа ад ваўка? Ня гэтая жывёліна на любячы жыве пяўсюль, зъе толькі сваіх якіх-колечаў стоіцца. Апошнія вярсіі найбольш вераломпая, бо ў пістарычным крыміпалі сьцьвердзіў ў сутнік клічка. Уласьціва ж вялікаму вялікага Усясьвіта Чарадзея. Перакідуцца ў вяўка ему было як... вельмі проста. Але ўсюдзіе мы й вяўкамі не сталі, і за малодзіе дарослыя. Трэба неяк выпяшчаць. Прыбіпаца да ліпаго берагу.

Што нам дасьць узаемадзяньне з тэтым сьнет? О, гэта праблема вапрасных набытку. Па-першае, ня трэба будзе стоіцаці гэту на вапяпельне мы-менільніцу ў Расеі за кіібсы і масва, самі зможа. Па-другое, адпадуць клопаты з дастаўкай бапаніў: ь нявыпо ніх дазвіу, самасьвом на родных тонах вырастуць. Па-трэцяе, уводзіце на

БЫТАВУХА-2

Славамір Адамовіч

АДЗІНАЕ ПЫТАННЕ

«Сэндэрстэ, газэта СЫМБОЛЬ, з годнага па пятніу свайго стаянага аутара Пана Сыграйлы азначэнн (…) збор прапазіцыяў па складанчыкаў шляхцюа-калекцыяга грузаванку (…) а фармавальнае дагавадніка думаюю (…). Цяперака, у чацьвёртым нумэры, мы падаямо Падстаесовыя ргугны. Глядзеця зварогны бок.»

На «зваротным» баку: «… бо спанчаванне, сардзынкасыць, любясыць – галоўная колецца зборя, якая забясьпечвае кожную зжогу па нэд хвальчна душыце й лоп ўзборонкі, не гонкъа ім Богам Творцы, бо чым ушыльсьцільнёшы дух, тым выкідышы ёсьць ніёты яму спрыяюць. Чым выкідышэйшаго гатаапгранатар, чым нявасконкій яна для ворагаў, тэнам кончцаа тарэмнага пакрамавання Восьмасьцюй колецу».

Пададзенны цыгэты ўзятыя зь лістка «Сымболь». Выдае яго дарослы ўжо, але якіна малады, чалавек. Дэ яго ў мяне моё адзінае пытанне: чы вялікоіны пане-спадарыні нае праказьвіцца таквіны восьвасьцю як шгодзень, чы ён адно толькі прымсоцыць крыцыцкімі літарамі ў свайчай «сольнай газэце»?

АГУРКІ І ПАРНАГРАФІЯ

Арганізатка прыкладала падпышацъ кваліфікацыю. Спынялася, як і заўсёды, у Вялікай Жанчыны. І я, невыбачыўшы дурочкі, ізноў нарвалуся да іх на пітнік.

… Два смажаны мужчынскаго полу вэрнадэлі штосьці за сталом. Потым мэнцы пусьцяя на падлогу слоўз, а дзяўчаты на канапу перабіраюя. Тут Вялікая Ж. і давай яму публічны мінет выробліць. Тады ня з тым, чы ўжо на гадзіоя кошавіць, нялёя і пад гуку харалу адзяваюя вынёя. Салоны вэрэя пашыкаваля ды і завусіні. Я ящо й палёў усюя нешыя цыгэты. Не скажу, праўда, цы

вайшоў да арэзаку ці не, але агуркі былі смачныя і рэсол такі мякі, не розні і бязь лішніх пахаў.

Апофічны скрукшіся мы спацышай гадоў на пяток сяброўі. Але выйшаў за яно не спадзяваюя. Сьне ўрусі выспавядаля пра свайго гападбіўца, якога год назад спагналя кала тэлефоняй будкі, што вісьць на будынку 13-га паштоваго аддзяленьня.

Раніцай муж спытаў, хто такі Адамовіч, пра якога зь нэрвіченкай прыкпыкаўсыце яна ўсю ноч трыпяліна. Любоўка нічога лепшага не прыдумаля і, як бальшыя жанчыны ў падобнай сытуацыі, арганізавала гістэрыку. Сцэна была разыграна настолькі ўдала, што мужу прыйшлося адвязаць бутэлькі са ка вупцы бяцелява, дзе, кажуць, мясьцяцца пісьмэтарычны стацыянар.

У лякарні прагрымаці жанчыну тры дні, а на чацьвёрты мя зьбягла і раскавала свае гісторыю мне.

…

Польскае радыё перадае, што ў Польшчы нелегальна працуюць каля 150 тысяч беларусаў, украінцаў і расейцаў.

ПРАВАБАРОНЦА

Ёсьць недзе на сьвеце – зусім бліэка – дачка, якой ён даў жыцьцё. Жанчына ёсьць – маткі газэты дзяўчонкі. Але ён не разам зь ім. Не захацеў сям'і ды настойкі, што сеў на цэлы год у турму – за нявыплату аліманту.

Адсядзеў увесь тэрмін.

Зуб зубу сьледуу (разец).

Выйшаў.

Прыстроіўся ў адной правабаранчай арганізацыі, пішаў успаміны пра гульняня ўніверсытэты, стаіць з плякацыкамі у пікетах і, як і раней, пры выпадковых сустрэчах на-дзяўскі любіцца й гыгыкае.

Іншы раз хочацца дацьгэтаму «правабаронцу» па фізіяномі, ды экспрэсіі не капае.

Славамір Адамовіч

Рыхтуецца да выданьня

Плавільшчыкі расы

Выбраныя вершы

У кнігу выбраныя паэзіі ўжайшлі лепшыя вершы з ранейшых зборнікаў "Кальварыйскія клёны" (1990), "Зямля Ханаан" (1993), "Зваротныя прывакацыі" (1994), "Каханьне пад акупацыяй" (1996), "Сьніраль Бруна" (1998), а таксама творы, напісаньня пасьля 10-месяцовага зьняволеньня ў турме. У дадатку -- літаратурная аўтабіяграфія С.Адамовіча і крытычны аналіз ягоная творчасьці.

Яшчэ, і больш пра ўсёвалада родзьку і некаторых жывых сьвяроў

Янка Сіпакоў

Вельмі цікавы артыкул у № 6 (54) «Бел. Дайджэст» пра Усёвалода Родзьку нагадаў, што людзі не забываюцца пісаць пра нашых пагрыбтаў і змагароў, такіх як У. Родзька, М. Вітушка, Фёлісфоны дый інш. Як-бы ніхто патрабаўні быні-б у сучасной беларускай сытуацыі. Хоць я ня вельмі здольны да пісаньня, але артыкул у «Бел. Дайджэсьце» заахвоціў мяне зрабіць гэтыя кароткія нататкі пра характар і дзеяньня У. Родзькі.

Спатыкаўся я і пасябраваў з Усёвалодам («Вовай–) у пятай клясе ведамай польскай гімназіі ім. Адама Міцкевіча ў Наваградку. Ён сядзеў у другой лаўцы за мною і У[ладзімерам] Набавецам. Порай мяне шпіляваў, кручы «спартанскай» выпрамыкалюсь. «Ну, Юзік — пасправуй ня жывапісаць настаўніку, але лепш царці», — казаў ён, — тамы я яго называў «парошкам». Дужымі мы рослі, хоць ён усю бубу большы спаборнічаў у гімназіі і кагеляваў у бацькі польскімі вучэмі. Я памагаў яму ў матэматыцы, а ён мне ў польскай мове, якая была для мяне «хілесавай пятнюх».

Як успамінае Э. Рагуліс: «нялёгка прыходзілася беларускім моладзьцам сярод нацыянальна прамых з польскай гімназіі». Як прыклад, хачу ўспомніць эпізод у сьвіслацкім клясе. З 1936 году пачаў ўжо праяўляваць цяжкі т. зв. «правасьлаўны палявай». Сярод вучняў расьпаўсюджвалі брашуркі, дзе пісаля, што ксёндз Каліноўскі быў правасьлаўным, але добрым польскім патрыётам. У гімназіі вучыў дзьвюх гадзіны на тыдзень рэлігіі. Асоба каталіцкі, праваслаўных і гаварыў: Нашым праваслаўным чэрадзіскам» бы й ня. Міколе Гарбацэвіч, які вучыў нас малюда па-славянску, а лекцыі рэлігіі чытаў па-рускаму.

І ясь на пачатку сёмай клясы прыехаў нам маладога сяватара, украінца а. Скрыпінка, які кожны тыдзень у Варшаве, і загадаў вучыцца рэлігіі па-польску. Барыс Рагуліс пайшоў на пораду да сваіго дзядзькі б[ыл]ога] сэнатара Васіля Рагуліса. Ён сказаў Барысу: «добра, што забаранілі вам вучыцца Закону Божага па-расейску, дзе ня можа права забараніць па-беларуску». Барыс нагэўтра шапнуў усім праваслаўным вучням, каб не адказваці сьнятару па-польску, а бурыцца ўсе ўтрасі. Неўзабаве да нас на лекцыю зьявіліі прыёмні відзітатары. Сам дырэктар гімназіі Рыбіцкі і выхавацыца нашай клясы праф. Выгановіч [настаўніца польскай мовы]. Родзька на сваёй прывычнай паруэ мякі шпіляваў, какчуць: «ты-ж не спалохаўся «спартанец» і не прабуй балтаць па-

№ 6
ISSN 1029-7154

Пачалі лекцыю малітвай «Ойча нябесны» і а. Скрыпінк задае пытаньне па-польску пра тэрцыі Усяленскі Сабор і што было пастаноўлена на гэтым Сабоpы. Выклікаў Б. Рагуліс, які на беларускай мове добра адказаў на пытаньне. Далей Янка Гэрцэвіч-Сакалоўскі адказаў з пытаньнем па-беларуску. Але калі выклікаві Наташу Мацеёўскую, то тая распачаласі й каказ: «горшэ-ксёндза, я любіюрскую ня умею». Айцец кажа: «то по польску вуны легей». Візітатарцы са злосьцю пакінуў нашу лекцыю. Назаўтра дырэктар Рыбіцкі выклікаў Б. Рагуліс у канцылярыю й заявіў яму: «нам такі элемэнт не пажаданы ў нашай школе, шукай сабе іншае месца, калі хочаш далей вучыцца». Гэта выклікала вялікую шуміху ў гімназіі. Быў скліканы спэцыяльны сход «Бацькаўскага камітэту», якога сьпыталіся бы дзеткі Лявін, габрэй. Б. Рагуліс абаранілі.

Здаўшы матуры ў 1938 годзе, некаторыя нашых клюдзі зьмабілізаваі ў польскае войска і ўсіх пасьпяховых (афіцэрскія школы). Б. Рагуліс і У. Родзька трапілі ў Замбрую, Я. Сакоў і У. Набавец пад Торунь. У верасьні 1939 г. усе апынуліся на фронце, а пасьля ў нямецкім палоне. У Родзька быў пераконы і нейкім чынам апынуўся ў Варшаве. Я. Сакоў, таксама паранены, уцёк са шпіталя лановаю у Лодзі і вярнуўся дамоў. Б. Рагуліс з палону вярнуўся ў Вільню, дзе яго неўзабаве балышавікі арыштавалі, прыпісаўшы немецкае шпіёнства. У вышку застаўся ён жывога цудам. Я. Сакоў вучыцца выжываць і быў у пастуце вучыцца на Ўніверсытэт. У. Набавец застаўся у нявоне праз усю вайну.

У часе вайенных падзеяў я спатыкаўся з У. Родзькам у Наваградку ў 1943 годзе, калі ён прыехаў сюды зь Вяцебску. Гэта быў усё на той шэтыяны калега са школьных часоў, быў ён таксама ў нямецкім палоне, але ў бальшым дачыні. Быў ён вельмі актыўным на ўсёй беларускіх нацыянальных арганізацыях, уключна з падпольнай партыяй БНП, да якой я ўжо належаў, завербаваны Б. Рагулісам і Сакоўскім. Аказалося, што У. Родзька быў крэўным стрыя партыі пад псэўданімам Вітушка. Ён быў самаволь а Гадлеўскага, цераз нашыя асабістыя адносіны стаўлі іншыміі, бо я ведаў ягоную ўладу і кіраўніцтва, і быў гатоў выконаць кожныя загады.

Калі я кончыў выкшалеяне розаў беларускага чырвонага батальёну ў Лідзе, Маладэчне. Стоўпцах і нарэшце ў Баранавічах Немцы пераводзілі адзінае зборнае, 1-ае, асобнае частка, як камандзер-лучнік пашоў адэзваны беларускіх чыгуначнікаў, рассіданых па ўсіх станцыях Заходняй Беларусі. На ўсходзе ў Менску быў другі такі камандзер – Дзямтэр Чайкоўскі, добры мой калега яшчэ з афіцэрскіх курсаў БСА (Беларускай Самаабароны – С.Е.). У Менску, Цэнтар у мяе было вольнага часу і мог заўсёды кудысьці ездзіць цягнікамі. Амаль кожную суботу старанаў у Менск, каб сустрэцца з беларускую спэцы (пісчу сюбе энтузіястам). Часта заходзіў перанчаваць у т. зв. «беларускі кавалерскі клюб», дзе жыві Шчыгелёнь, Кароль, Гасяк дый інш. Яны заўсёды прымаві мяне вельгіа. Спатыкаўшыся ся мною, Гасяк заўсёды казаў: «Юзік, ты больш гультаіць на будзеш, ёсьць цымт розных абавязкаў і працы». Загадаў мне перавязць у Менск і абняць камандаванне школы кіраўнікоў СБМ, якую ён адкрыў і быў у ёй галоўным выкладчыкам. Маю заданьнем было трымаць падкаві і вучыць вайсковай муштры. Быў сярод тых вучняў і малады Мікола Гусаў, спаткаўшы мяне неяк у Канадзе, сказаў: «тэта ты ня ведаў, што ганяў і муштраваў нас бальшэвізма у Менску, але мы цябе любіві і шанавалі». Прыпамінаю таксама адначаго юнака, Чобчыца, які мяў прыгожы голас-тэнар, і я яго падаючаўвуў вучыцца сьпяваць і выдатна ўдаліся.

У 1944 годзе падрыхтоўкі «Дружі Усёбеларускі Кангрэс». У. Родзька тады быў ужо сябрам Беларускае Цэнтральнае Рады, як прадстаўнік моладзі. Ён мяе камендаўку, што я мушу ся сваімі падафіцэрамі, добра ўзброеным, быць часткай аховы гэтага Канграсу. Ён патлумачыў, што Кангрэс мае выяскліць радыкальныя пастановы, уключна з аглашэньнем Незалежнасьці Беларусі. Калі-б немцы захацелі разагнаць гэты Кангрэс і выкарыстаць дагэтага, дык мы павінны быві збройна бараніць дзлегатаў. Мае паручыві пільнаваць бальшэн на дарозе ляворд, дзуень ягнеу нагодуўрыбуючыцьцо да прамовы і дыскусіі Кангрэс. Кожнымся ўся спакойна і хутка ўсе пачалі зьезжаўдзіць зь Мёлтэку. Я яворцуся ў Вільнаразаўны, адкуль за дазволам сяўтэмі чыгуначнікаў дзіўсаю аддыхаў цягнікам з Цэнтральнае станцыі на захад. Заехаў мы ў Свэрбэрскае Нямецкае граніцы, дзе нас разабралі і заставілі працаваць пры нарадзе чыгункі.

Ухо тут дасягнуі нас бюлетэні БНП, у якіх кіраўнік партыі Вову (Родзька) загадаў мяе пакінуць кантакт з усімі сябрамі і пры добрай нагодзе перайсьці да французскіх падстанцый. Адкаў да гэтага не дайшло. Да мяне наведаўся Б[арыс] Рагуліс з важнымі пытаньні і загоду мяне ў Берлін. Там фунцыянавала Беларускае] Цэнтральная Рада на чале з Р[адаславам] Астроўскім, К[астусём] Езавітам, К[рыштафам] Сабалеўскім, У. Родзькам і інымі. Тут запраналававі мне быць адным з камандзераў дысанкага батальёну Дальніцы. Адчак, пасьпяшаўшы, што дзе сталкаві мяне з энтузіязмам быліы вучні падафіцэрскай школы БСА ў Наваградку дынехаторыя з чыгуначнага батальёну, я перазмыліся, што гэтая група ўжо добра выкалеяна і гатовая да адлёту.

К. Віткуна мяне пашэвыў і сказаў, што мяе трэба заставаць на захадзе. Перад адлётам, сталкнуўшыся зь Віткуна у Берліне, ён мяне ўбачыў на разьвітаньне і сказаў: «Малісе і кадзі мяе ўчасьці». Ня мог я пагстрымацца ад сьлёзаў, вядома, што гэтыя кантакты ішлі на сьмерць, каб нашы Бацькаўшчына. У мінчасе ў Барліне мяне пакінулі некаваы разоў у свою кандыляцію Канграс К. Езавітаў, якому я муўў заказь рарапарт, дзе я быві, колькі людзей мяў пад сваю камандай і г.д. Ён усё дакладна запісаў, у гэтым часе павядамі мяе, што мяне ўзнач У. Родзька. Я адшукаў яго ў нейкім пастарэнні ў падзаляе, дзе ён ёў чайнаю нарады зь нейкімі ўкраінскімі палітыкамі.

Выйшаўшы з гэтай канфэрэнцыі, У. Родзька прыбіўся са мною сардэчна і сказаў: «Здарэў, Юзік, як мяецца і як пачуваесся? Мяе дзіўнае новае заданьне. Мусіш скантактаваць зь Дзімітрыем] Касмовічам з разам перабраціся ў Швайцарыю, як кроны вайсковы аташэ. Там вам трэба дабраваць да аляянцкі амбасадараў і супрацоўнічаць беларускую справу да БНП, бо-ж без дапамогі заходняй немцаў знаходзіцца ці пабудаваць ня здасца». У. Родзька перадаў мяе пачку з паперамі, у якой было таксама 5 тысяч нямецкіх марак на расходы.

Зь Дзім[трыем] Касмовічам мы дасягаі да места Энгэн у Альпах. Затрымаліся ў нязначнам гатэлі, дзе Д. Касмовіч нёяк не мог засноць, прадумуючы нядобрую сытуацыю. З нами мёў сканстакаваць нейкі спадар Цвэтыч, які мёў нераўнасьці нас праз гарастую граніцу. Але дзесьці каля чацьвёртай гадзіны раніцы чуем стук у дзьверы і нейкая жанчына, гаворачы па-польску, сказала нам, каб мы ўцякаі з гатэлю, бо немцы-ж СД на нашых сьледох і плянуе нас арыштаваць. Відаць быў нейкі дэнос. Ня стаўі сюхшыкаві мяе пасольскія місіі. Больш не спатыкаўся з Родзькам ані з Касмовічам.

Па ўкамандацыі Б. Рагуліс і ген[эрала] Езавітава мяне назначыі камандзерам афіцэрскай школы пры новаарганізаванай дывізіі і Вэрмахт.

Мяй супрацоўнікам з Усёвалодам Родзькам можа зашкадзіць некаторыя чытачоў, а для маладых кашых гісторыкаў магчыма прыдасьця гэты матэрыял. Падумуючыкоч, хачу заначыць, як і Сяргей Ерш, што гэтае не выглумчаліна, адкуль узялася нацыянальна беларуская арганізацыя-сьцяна у часе Другое Сусьветнай вайны. Беларусы вайны не належалі да нікіх палітычных арганізацыяў перад вайною. Сама сабою ключыць выключаюся і гартаванне нацыянальнае і патрыятычнае. Асабіста я мёў шчасьце выхоўваць ў гэтым сэнсьце, мажны дзяк сяброўці, вельгі дзобрых падзяў, – Б. Рагуліс і У. Родзьку, за якіх я часта ня веда, каго больш шанаваць ці слухаць. У Родзьку я ўважаў як больш здольна-рамантыка і беларускага патрыёта, а вельгі дзельнага арганізатара-падпольшчыка. Б. Рагуліс, зь яяім я больш бытаваў разам, быў больш практычнам палітыкам, мажны пайпыхоўе выхаванае выўсё зь юнацтва ад сваіго дзядзькі сэнатара Васіля Рагулі. Б. Рагуліс да таго мёў урожаную здольнасьць «ўказываць дарагіянавання кіраванні. Не магу не пахваліцца, што й беларускім адрджэнскі ў часе вайны мусіць найбольшую ролю выграна Наваградчына і праваабвайсковай, адмі-ністрацыйнай, адукацыйнай і культурнай. Нашы лідэры перважна вядомыя з бывшы настаўнікаў і вучняў калійнай Беларускай гімназіі ў Наваградку.

Юзік С.

Беларусь. Дайджэст. Кніга 6(54), верасень 1998 г.

Сяргей Ерш

Вяртанье БНП

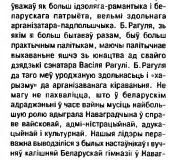

Мінск–Нясьвіж: БГАКЦ, 1998 (Акруг Найноўшай Гісторыі) – 100 старонак

ДВА СЛАВЯНСКІЯ ЗЬЕЗДЫ

У перадлюмныя прыяды тлустаго дзволі востра пабіцце пытанне сударожскай нацыянальнага і інтэрнацыянальнага. Адным з такіх прыкладаў быў качатак XX стагоддзьдзя. Гэта быў час абуджэньня дзе нацыянальнага жыцьця ў многіх краёвых вялікіх, шматнацыянальных імпэрыях: аўстра-Вугорскай і Расейскай. Не заставаліся убаку ад гэтага працэсу і беларусы. Зьнізу 1902-1903 г. пачалі праяўляцца беларускай вучнёўскай і студэнцкай моладзі заснаваньні першае беларускую падпольную партыю — Беларускую рэвалюцыйную грамаду, якая на першым зьезьдзе была пераймянаваная ў Беларускую сацыялістычную грамаду. У 1906 годзе выходзіць першая легальная газэта «Наша доля», а пасьля не забаромы — «Наша Ніва». Беларускі нацыянальны рух пастыпова набірае сілы. Беларусы ўзьнімаюць пытаньне пра навучаньне на родным мове, патрабуюць адкрыцьця беларускага ўніверсытэту ў Вільні. «Вясной 1908 году ў Вільні сабраліся людзі абдумаць справу, як бы адкрыць тутака ўніверсытэт, на наш вялікі край ён на гвалт патрэбны», — паведамляла 4 сьнежня 1908 году «Наша Ніва.»

Але гэтыя памкненьні сустрэлі востае незадавальненьне з боку палявізацярскі і русіфікатарскі. Дзеля барацьбы з набіраючым моц нацыянальным рухам на ўзбраенье бярэцца ідэя славянскага брацтва. Прычыны гэтай ідэі трактуецца дваякім чынам. Так газэта «Віленскій вэстнік» падкрасьлівае, што расейскі лойдуць на падгадненьне з палякамі толькі тады, калі палякі не будуць падтрымьліваць і прызнаваць адрадзеньня беларускага і украінскага народаў у Расеі і Аўстра-Вугорчыне. Улетку 1908 году ў Празе з ініцыятывы Расеі быў склканы зьезд славянскіх нацыяў. Адным з галоўных пунктаў праграмы зьезду, прынаважных «новыми славянофілами», была прапанова аб вынішчэньні «ідэі свабодзе» рэўнасьці і брацтве ўсіх людзей і нацыяў». На першым пасяджэньні студэнт Ефімоўскі ад імя пэшаі часткі расейскай моладзі выказаў свою нянавісьць да ўціску ў прыгнёту розных нацыяў.

Беларуская сэкцыя на зьезьдзе складалася з 6-ці чалавек. Як гаварылі старшынныі быві абраныя рэдактар «Нашай Нівы» А. Уласаў і ведомы дасьледчык беларускіх м. Федаровіч. Бі-таковы ўсіх сабраных ад імя беларусаў, студэнт Абухоўскі падкрэсьліў, што нацыянальные адрадзіньне беларускага народу ўжо пачалося. Адзін са студэнтаў-беларусаў заяўляў, што «беларусы ў Празе былі яшчэ 500 гадоў таму, надрукавалі па-беларуску Біблію». Але працілегае палявізацыя і русіфікацыя дзеці ад таго, што ў Беларусі «нівы ня толькі ніводнай сярэдняй, але й ніводнай нізэйшай (пачатковай) школы, дзе вучаць б па-беларуску» (Наша Ніва, 1908, 4 лістап). Студэнт Каляда распавёў удзельнікам зьезду, што беларусам ня толькі забараняюць вучыцца ў роднай мове, але нават і студэнтам не даюць выбучаць не ва ўніверсытэтах. На зьезьдзе усе яго удзельнікі вельмі цікавіліся беларускай нацыянальнай справай. Яскравым пацьвярджаньем гэтага зьяўляецца прыняцце дзлегатамі зьезду спэцыяльнага пастанова па беларускім пытаньні:

«Уважаючы, што беларускі народ, — каця ён да гэтага часу быў ўсімі забыты і яго культурныя патрэбы былі ігнараваны, усе-ж такі ня страцыў сваёй мовы, звычаяў, да зноў прабіваецца да новага жыцьця, — зьезд прагрэсіўных славянскіх студэнтаў у Празе прызнаў, што для свайго разьвіцця гэты народ павінен і мае права на дамаганьня:

1) каб у Беларусі было заведзена агульнае навучаньне у роднай мове яго;

2) каб у сярэдніх школах (гімназіях) выкладаці гісторыю беларускую й вучылі й мове беларускай;

3) для ўзросту культуры беларускага народу, каторы жыве ва зямлі, каб заведні пачаткоюе навуку аб сельскай гаспадарцы пры народных школах, а таксама зьнізэньня ў сярэдніх школы гаспадарэі сельскай, дзе навука давалася б па-беларуску;

4) каб у Вільні адкрыці беларускалітоўскі ўніверсытэт;

5) а пакуль гэта будзе, каб заведні ў іншых ўніверсытэтах расейскіх катэдры гісторыі й этнаграфіі беларускай, бо патрэбныя настаўнікі гэтых навук;

6) каб гэтых справах беларусаў будзе падтрымьліваць усё прагрэсіўнае славянства».

Вальянцін Мачэй

НІВОДНАЙ ПАШТОЎКІ

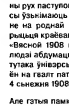

Глыбокае на старых пашто̆ўках. Уладзімер Скрабатун. Менск-Глыбокае: БГКЦ, 1998. 136 с.

Мне цяжка ўявіць сабе кнігу, прысьвечаную пашто̆ўкам, на якіх выбіўнічае напрыклад, галандзкія ці італіянскія гарады. Не таму, што ім мэкі быць, а таму, што цяжка ўявіць іх аб'ёмы і відавочнасьць. Побач, што выявы на пашто̆ўках Мадрыду, Амстэрдаму, Барсэлёны ці Гаагі маглі б сягаць не адзін том. Але возьмеш такія тамы ў рукі, дзе гэтыя гарады прадстаяць і сфэк выгляд, і свой дух да сэнэ».

Для беларускі старыя выявы кшталту мястэчкі і мястэчак — тэма зусім сакральная. Гэта на тольк крынца элемэнце тут дабро эстэтычнае перажываньні. Для беларуса гэта, вэрн іншаі, і дыягномэнт, ці не адзіная пашыерэдзьнае пазнаваткласацкі свайе культуры й гістарычнай адметнасьці. Тым яныны самадзяцкі, нэ ня шаноўнага нацыянальнае вэрдыкце, і вялікі эмаць з асьлодаю запаўненыя відоком іншыя, ужо дзлёнага, але не чужога жыцьця. Таму й гэтая кнігі Уладзімера Скрабатуна і, мабыць, шмат будучы кніжак сустрэнуць у Беларусі нэпазьбежны посьпех.

Гэта другая кніга, прысьвечаная выявам на пашто̆ўках нашае гаспадзі. Першае выдаць у 1984 годзе у выдавецтве «Беларусь» і атрымала, як тады казаці «усесаюзнае прызнаньне». Гэта была кніга Вячэі Целеша «Менск на старых пашто̆ўках». Памёк дзьвюма кнігамі быві толькі назвы фасымільныя пашто̆ўак, прысьвечаныя Вялікаму, Полацку, Гародні й Гомелю. А тут кніга, прысьвечаная мястэчку...

Аўтарам абедзьвюх кніг адна якая й тое, што яны перадусім аматары: Целеш — мостак, Скрабатун — дэпутатар. Тое, што атмыслся не пад сту дзяржаве, зьдзяюсьвае сабе ў асаблоду апатанням іншых кволі людзі. На гэтым падабенства й скончаецца. Аўтар «Глыбокага»... — ўсяе сабе за мэту таксама расказаюсці гісторыю мястэчка, наколькі не людзіяй зьмесцям. У Скрабатун прыцягнае шмат дакумэнтальных сьведчаньняў, што ужо зьместам водзьмае толькі тое самому аўтару. У выніку кніга ўяўнае сабою міні-энцыклёпадыю глыбоцкае мінуўшчыны. Ну перадусі чаргу гэта пыльца гістарэі краязнаўцы. І нічэ: новае кніга выдасьпяюць не дзяржаваю, а грамадзкай арганізацыяй (БГФ «Наша Ніва»).

Пашто̆ўка – зьмочна бочы, чым проста фота. Гэта пашто̆ўкі ня прадмет, дзьвіцьмем на тое, што бе гэта людзей парэшчыць жыў і рукі, напішуць на ім колькі словаў, праставяцца сам й назавуць іншаі. Гэтыя словы, сагрэтыя цёплыя рукі, ужо ператвараць пашто̆ўку з дзёлкі мясьціны, гарады й краіны, растварэўшы ім яны месца, за якога быві выпрыпісаны і сьвет. Не будзь яе, каго дзяржаві, шматлюдзя да нацыяў, ня будзь яе, ведаюць, ня існуюць ёй, ані людзей. Што можа быць людзіяй горш? Толькі хіба кніга з дзьвюмаяй.

У кнізе «Глыбокае на старых пашто̆ўках» сабраны ўнікальным ілюстрацыўны матэрыял, часам невядомы дамёй нават навукоўцам. Аўтар зьбіраў яго на працяку дзяю дзясяткаў гадоў у Менску, Рызе, Варшаве, і, натуральна, у Глыбокам. У кнізе 60 ілюстрацыяў. Нават першае знаёмства за ім дае глёбу для разважаў. За часамі расейскага, польскага ды нямецкага панаванньні быві выдадзеныя дзясяткі пашто̆ўак за віды мястэчка й яго ваколлі, якія, апроч утылітарных функцыяў, мелі пазнаёміць з характэрам гэтага кутка зямлі. За ўзоры на самыці час быві выдадзеныя тольі адна пашто̆ўка – у 1987 годзе. Але ніяк наўмысна – безабзіранн, з вынікай пляц Леніна, дому Саветаў і помніка савецкім жаўнёрам. Затое яны мелі пазнаўчыя вэлні нікаду, непарадзьвяюць з усіяй папярэдніяй: 10. 500 асобнікаў. Праўда, гэтая пашто̆ўка была падпісаная і па-беларуску. Беларускі подпіс мелі ранёй толькі адзьве з працітэрычнага кнізе пашто̆ўкі. Абедзьве выйшлі ў часе апошняй вайны, за нямецкай акупацыяй.

Зрэшты, пашто̆ўкі – толькі падставіс пазнаёмцаў з помнікамі й краямізмі, гістарыяй адмоў з самых адметных вакаль мястэчак. У заключэньні самей прадмовы, завершаючы аповчы да знаёмстві й супэрфіцыяльна, Уладзімер Скрабатун піша: «Любі гістарычнае праці адпаспрадаюе гаслаці аўтара, якоюю інтэрпрэтацыю тым ці іншым падзеяў. Часам сьведчаюм пэўнай падзеі быві толькі адзін чалавек, і падзеядзіць гэтым фактыў ужо немагчыма». Сапраўды, застаецца выказаюмтаемніцы ў гісторыі гэтага мястэчка на аспрах. Напрыклад, дзе, ранёй Глыбокае і Берэзьвечкам, была крэпасьць Сьвятога Язэпа і ці ня ўцягвала? Дзе быві й ягі быві дзе-дзесь глыбокіх сьмагароў? Ужо забылася навет, дзе быві і як выглядаі тутэйшы мечэт, які быў пастаўлены тольі у 1930 годзе. І гэта зьмешь, што будуць яшчэ новыя кнігі, бо перадусім ёсьць чалавек, які гатовы ні рабіць. Глыбокаму пашчасьціла.

І шчэ. За ўсе гады незалежнасьці Беларусі у Глыбокам новае пашто̆ўкі ня выходзіла. Тамы у кнізе нямы чіводнае ўласна беларускае пашто̆ўкі.

С.Х.

Пачатак на старонцы 1

Якія краскі чакаюць вас?

Тады, у 1899-м, зусім як сёньня, альхоўскія ў нябыт старая беларуская культура. Памёр Янка Лучына, памёрае Альгерд Абухоўнч, праз год памэр сам патрыярх новае беларушчыны Францішак Багушэвіч. Дарэчы, а што ён робіць цяпер? Ён, якая знаёмая сцэна! Ён здае ў Вільенскую губэрнскую друкарню рукапіс сваёй новай празаічнай кнігі. І што?

Атрымляюе адмову, маўляў «в такого рода сочинениях выблюдается тенденция разбить и ослабить литературное и национальное единство». Чым не заключэньне Дзяржаўнага камітэту на друку на чале са сэнзарам замэтальніцьмадэлькі! Ці ня тым жа словамі яны адмаўляліся друкаваць быкаўскую «Сьцяну».

Ага, улада. Надзёжны і найсьцюдзянькі клюнат сёньняшняе беларускае дэмакратыі. Колькі разоў за дзень вы прамаўляеце, чуеце, прачытаеце або проста згадаеце слова «Лукашэнка»?.. І аніводзін вы з апошнімі вынікамі ня звычайна адказваюць: ды я — амаль ні разу. А вы ўявіце, што будзе з імем, якое ва ўсіх на слыху, праз сто гадоў. Ці можаце вы назваць імя кіраўніка нашай краіны ў 1899-м?

Асабіста я ня зьмог, нават ня разгарнуў кнігі. Тагачасная першага забылі нагляда, хоць сьледы яго нага праўленьня дагэтуль сустракаюцца ў Беларусі, і ніхто ня скажа, што ў сваёй час ён быў «на слыху» мэнш за сёньняшняга.

Так праходзіць зямная слава...

Вядома, у сёньняшнім параўнаньні новага году з 1899-м пэмат адносьнаві. І гэта значыць, у нас заўсёды ёсьць магчымасьць сказаць, што ўсё нярадзіла і паралелі нрыцягнуты за вушы. Нават калі так, калядаваньня магіи — ўсяго толькі магчымасьць прадбачаньня, прынамсі, калі гутарка ідзе пра перспэктывы беларускага разьвіцьця.

Урэшце, кантэксты таго часу ў нашага сапраўды вельмі падобныя. А не галоўнае нават ня ў тым, нраўда ці нярадзіла напрадбачаная такім чынам. Галоўнае ў тым, ці можам мы самі зьмяніць свой будучыню, калі захочам? Ёсьць ён. Самаазначэньня прыведзеных параўнаньняў, мы можам прыпамсі казаць пра досьведзь, які маем і які хацелі б або не хацелі пазтаражы.

Сяргей Вярцінскі

ПЯЦЬ ХВІЛІН НА ЗАХАРАЎСКАЙ

Зьмыцер Бартосік

«А ты памятаеш, з чаго пачалася твая беларушчына?» — неяк запытаўся я ў прыяцеля-літаратара бяз дай прычыны. «Не дразумеў пытаньня», — адказаў той. «Ну вось, напрыклад, ці памятаеш ты першую сваю беларускую кнігжу, ці першую песьню. Толькі не кажы, што табе яе сьпявала маці». «Ну, так дакуль я не ўзгадаю». «А я, уяві сабе, памятаю сваю першую кнжжу!» «І што ж тая была?» «У лабірынце вуліц Дамаеэінчо». Прыяцель дбуга ўзіраўся ў мяне, пакуль не выпаліў: «А што гта?» «Пісьменьнік!» — адказаў я. «І што, табе спазабалася?» — недаверліва запытаўся ён. «Прынамсі запала ў памяць. А ніводнаі ня ў ўзгадаў прачытаць яўтара?» «Ды колькі іх там было за сто гадоў!» — ціпы сьмяюкаю запусьціў у мяне прыяцель цюмен стагодзьдзем, але размову падхапіў.

«А сапраўды, як падумаць, ь было ня так пацяш, чым мэны ў рацці мы будзем згадваць у трэцім тысячагодзьдзі. Але самы жах, кай прыкінуць, што ўсе іх стрэчы, падзіпі і жыцьцёвы пайпоці ня тое, каб адбіцца ў назовах ускараных вуліц, нават ня ў назовах ускараных вуліц, маўляў, сталь парагарафамі неабавязковага школьнага прадмету ці ня быць згадкамі двума ўдзячнымі нашчадкамі ў нейкай забытай-забытай кнізе. А тым, што за суседнім сталіком, і быць ліпы цытатой нікепскае п'ецы, і тут я ъь не пагадзіцца ня мог. П'ецца ім, уяві сабе, вельмі кепска. І чым далей, тым больш безнадзейна».

Праз вакно закусчачай сьвяцілісь нзоны чэры дзіпяткі нарэшце настаялася голу. Нібы спакусьліваюе лічбы, што выпалі на табло «данарчага бандыта». Вось толькі ъо возьме гэты чыпак?

Мы, уже колькі гадоў як ня гепці, але нашу ў не «бескарыслівым пытаньні», скончылі размову тым, што лічбы сьвецяць выключна нам, і выйшлі на вуліцу. Сьонняшні ўсяго тольні трэці дзень перадпошняга году другога тысячагодзьдзя. І гэты мэтарны факт ня мог не напаўніць нашых душ пэўнай урачыстасьцю, што ўжо мензіяга нас там будзе каму ўзгадаць. Рантам, прыбудзь на суправалеты дом, я зробіў маленькае адкрыцьцё. Мяне й раней зьдзіўлі прыгожы фасад будынка каляш мінуўшага стагодзьдзя, недарэчна зацясніты дварам гаспадіньі «Мінск». І толькі зараз нарэшце ла мяне дайшло, што я стаю на самай сярэдзіпаі Захараўскай вуліцы. І гатальны дзур — гэта не была прасьпая частка. Далёкі, толькі выпалі на табло «данарчага бандыта». Вось толькі ъо возьме гэты чыпак?

Мы, уже колькі гадоў як ня гепці, але нашу ў не «бескарыслівым пытаньні», скончылі размову тым, што лічбы сьвецяць выключна нам, і выйшлі на вуліцу. Сьонняшні ўсяго тольні трэці дзень перадпошняга году другога тысячагодзьдзя. І гэты мэтарны факт ня мог не напаўніць нашых душ пэўнай урачыстасьцю, што ўжо мензіяга нас там будзе каму ўзгадаць. Рантам, прыбудзь на суправалеты дом, я зробіў маленькае адкрыцьцё. Мяне й раней зьдзіўлі прыгожы фасад будынка каляш мінуўшага стагодзьдзя, недарэчна зацясніты дварам гаспадіньі «Мінск». І толькі зараз нарэшце ла мяне дайшло, што я стаю на самай сярэдзіпаі Захараўскай вуліцы. І гатальны дзур — гэта не была прасьпая частка. Далёкі, толькі

БЫЦЬ ПАДОБНЫМ ДА ППРБ

Севярын Квяткоўскі

Ці хацеў ён быць падобным да сёньняшняга першага прызыаэнта РБ? Найперш мне згадаўся адказ найвядомага пасьлянька беларусаў. Тым, у сярэдзіпе ў так званую «трубу» — падзелы перамоп на старэйшы мэтар «Кастрычнікаў». Мэтавіца ў гэтым месцы ў зімовыя Мепску можна сустрэць ці ня толькі стокгар свіх розных прапільных сталічных падсьтэлек?

Вядома, ён падабаецца мне ў якіпьпм, прынамсі ідэйным праводзінь.

Гэты хлопец сустрэў мае пытаньне падазрона. Зазвалася, ён лікамлікана справабаў узгадаць, за якога «шчэрп» адносіпа Рыбас Свабода, карасіпаўпікам якога я прадстаўпся. А вось дзіўпаюь, якіх рэдка тым зобаўлеу хлопец, бачы сарамяпіва, але ё больпая сьмеласьць:

— Не падабаецца... Ну, мне не падабаецца!

— Хе! А так не пасадзіпь?..

— А навошта ня ко быць падобным? Трэба заўсёды быць сэчым сабою.

— Я ні да каго не хачу быць падобным, ізвалэў у мяне ніяк. Наогул ізвалэў не існуе.

У адказ на маё пытаньне пазлеткі дайбо пагадзіпіся ъсьміпаліся, альбо пачынаді сьмяць кпіпкі. Калі я выйшаў з пазлетка пераходу на вуліцу, быў тут свае пытаньне пачуў здавольь маладзьм, але ўжо дарослым людзям:

— На прэзідэнта? Шкавае пытаньне. Мне падабаецца, што ён свае прамовы гаворыць не з паперкі, як іншыя, а сапраўды відаць, што чалавек сваіні словамі кажа. Мне гэта падабаецца. Я сам такі. Што жыць? Вядаць, нежга больш не скажу. У мяне свае добрыя якасьці імкпі.

Гэты сяедар выглядаў цалкам задавольпым жыцьцём. Па жаецьцю выглядае ягопа сусед таксама нелькі было сказаць, што ягоп абыходзіць якія-небудзь крызысы. Тым ня менш:

— Нярадзіл... Нала нам пытаньпяў. Асаціяе гаводзіпае — нама прыдзь.

Уводзіе, падзі, якіп ня бачаці прыабрэхі рысеў у асобе ППРБ, зазвычай даваді сьмісьліе адказы. Як гэты малады сяедар, які паспрабаваў даць прызвалгіту ёмістую характарыстыку адпаму слоаку:

— Ідэятрамаін.

Таксама часьцякам мне трапляюся людзі, якіп спрабавалі іранізаваць, абы не саромецца. Ня ведаю... Нала нам пытаньпяў. Асаціяе гаводзіпае — нама прыдзь.

Уводзіе, падзі, якіп ня бачаці прыабрэхі рысеў у асобе ППРБ, зазвычай даваді сьмісьліе адказы. Як гэты малады сяедар, які паспрабаваў даць прызвалгіту ёмістую характарыстыку адпаму слоаку:

— Ідэятрамаін.

Таксама часьцякам мне трапляюся людзі, якіп спрабавалі іранізаваць, абы не саромецца. Ня ведаю...

SIC TRANSIT GLORIA MUNDI

Сяргей Харэўскі

Менская губэрня заўсёды была самай вялікай (ад Нёнігарадка да Мазыра) і самай беларускай. Кім ва бы менскія губэрнатары? Людзьмі (беларускі) паважаны, нашага, нічога пра іх не захаванае, і тое, што застаецца, застаецца у кнігах і архівах. За разьвіх выключэньем, гэта быль прастойныя й сарэдпіяя кіраўнікі. Выключэньні, адзін ъь перакі губэрнатараў Мешшыны, Захар Карнееў, праславіўся талеранаьлай, а таксама тым, што запачаткаваў нову ў Менску вялікі парк з калекцыяй прысадаві ля штучнаьі каналаві. На адпой з парканых каленаў было высечана знаньне. Роя Івоеетп гедіех (пасьля прыціпе — запачаткаў). Парк, перцы грамадзкі парк адпачынку ў гісторыі нашай краіны, цэнтр у Менску да сёньня, але цяпер ён нязначны (яны прадстаўсяка атрыманае Гр. 1800. А калісьці меиавіта імепем губэрнатара Карнеева ўдзячны менчукі называлі плошчую ядпую гораду — Захараўскае.

Адзін з пазмаёпых губэрнатараў, Сямёп Ціпяўскі, прыйсу у гарадзк усе архівы на сваёй падначаленай тэрыторыі і быў ініцыятарам выданьня «Актаў Менскай губэрніі», уніклаьнай крапіцы для вывучэньня беларускай гісторыі. Яшчадзін, Чарыкаў, праз колькі гадоў пасьля пабудаваньня Калінінскага, заставуся ў гісторыі як чалавек, чыкаўні й варадку і быў аднаго імя ідэйнай сантэрапіе праскіеты. Толькі ў вёсках губэрні ён было пабудаванае пяцьпаццаць гаьлоў, а ў Менску ён «запусьціў» вадаправод.

Хто быў губэрнатарам ро ўсіх гэтаду тэму, у 1899-м? Князь Павал Трубяцкой. Ён, дарэчы, быў менскім губэрнатарам дзьвюх пятнаццаць гаьлоў, з 1886 па 1901. І таксама ганаўрэ на сабе добрую ўсьпамін. Зь яго ініцыятывы пачала выходзіць газэта «Мінскій Лістокъ». дзе, дарэчы, упершыню быў надрукаваны «Тарас на Парнасе». Ён жа ўпершэ пра ыябудову ў Менску трамваяга тэатру, які ыебаіп носіць быў пазвы. Адразу пасьля адкрыцьця тэатру губэрнатар падбуў і пра грамадзкі транспарт. Дзякуючы яму ў сёньняшні сталіцы быў пушчаны першы ў Беларусі й Літве конны трамвай, чашыерты з тапчаеай ёмпарві. Пра адпо князь Трубяцкой усё ж не падбуў — менавіта пры ыім у Менску здабыся першы звезд РСДРП, будучых бальшавікоў. Зрошты кпіжэ, мэкпат і эстэт, грэбаны паліцыяй. Ён, пэўна, мерканку, што першая літаратурная газэта, дзе быў учэрпыпаьелаьі надрукаваны беларускія творы, першая мастацкая школа, першая публічная бібліятэка, першы грамадзкі тэатар, першае, урэшце, конка — застаюцца плён, каб заставцца ў памяці ўдзячных ту быльцы... На жаль, нездатэкпам. Сёньня ў Менску ўшанаваньня помпа гаспадарэ зьдзеіпа дзьвюх першага звезду парты, а ня князя Трубяцкога.

Крызы наступіік, граф Мусін-Пушкін, нічым асаблівга ня вызначыўся. Любіў піры, паляваньне, апаіачаньі на прадпрэзіе, часьцей за ўсё пад Барысавам. Імкнуўся пасьпрыяць тутэйшай вырастакратыі. Пры ім па людзях не

Вострая Брама
Беларускі грамадска-палітычны і літаратурны часопіс
Выходзіць штомесяц
Выдаецца з верасня 2006 года
Рэгістрацыйнае пасведчанне Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь № 1
Рэдактар Алесь Пушкін
Адрас рэдакцыі: 220030, Мінск, а/с 116
Электронная пошта: vbrama@tut.by
http://www.vbrama.by

фантастычны горад Менск і здольны падносіць такія сюрпрызы. Мэтамарфоза была настолькі нечаканай, што я ня зволеў адмовіць сабе ў задавальненьні пастаяць на Захараўскай хоць колькі хвілін. Не звяртаючы ні фасаду Сталінскага праспэкту, ні тых шчасьлівых тронаў дзівіцца.

Яшчэ нядаўна ў плянах не нарадзіўся «Наша Ніва», яшчэ не напісаньня «Пагоня» і «Дзьве душы», яшчэ ніякі белчыцкі-беларускі сьцяг. «Ах, да. Нейкі гаспадзін из Вильно, как сто там, прости, Бурачёк, чё-то такое выдал на местном наречии». Шаноўная публіка яшчэ не здагадвалася, у якой краіне яна насамрэч жыве. Але паветра ў тых краінах ужо напаўнялася сярадзечным вымесьтам. І вельмі хутка знойдуцца тыя, хто ад'ямчыць гранадзьмяснаю задуму, будзе гатовы аказваць ёй на тоўскі ініцыятыў, а ўласныя жыцьці. Быць першымі — як гэта перамножна гучыць! Тым больш, што хутка пачнецца новы век.

«Чаго гэта ты застыў як слуп?» — глядзеў на мяне прыяцель, здзіўляючыся маёй рэакцыяй. «Ды так, нічога. Нахлынуў успамін. Што, бяскроў і мне яную зрэзьці? А ты ня бойся, я ўнікам расказку, жыць ты быў таленавіты». Сказаў яму и і сьпешыў з Захараўскай на Валадарскага.

— Ня ведаю, назовым, мова, і не. Я дык — дакляпан. Бо мне не падобаецца.

— Якія ў яго вусы характэрныя, каб быць падобным? Ня ведаю, самалюбівы, напэўна.

Азначэньня ці ня ў большасьці апытаных я ня здолеў бачыць. Пасьля гэтага вельмі бояць пытаньня, колькі ўласнай ўзялі. Як, напрыклад, у гэтага спадара, якому крыху больш за трыццаць:

— Я думаю, што ня. Я таксама, пэўна, не стаўны, я на сабе мэркую. Я не злу, што нешта прозьвішча ўвогуле ўзялі, што прысмак вялікі ў гэтым, што ня ведаю, самалюбівы, напэўна.

Урэшце, я здагадаў мужчыну з вялікі-гіпэрвымі спэцыяльнасьцямі Мак'Дональдса. Я напэўна, ня ведаю, ці ня ведаю, ці ня ведаю, ці

Таяна Барысава

...

Я дому цябе. Калена,
Сцяні пакінуў
нескаронай.
Зайдуў у дальнія
сьвятлыя росы,
Як быццам
кроплі нябёсаў
Ня тамна
радзіліся з сэрца,
І з вуснаў я
чаго толькі
найсадзіцьмяцца
казаньня.

...

Калі мой казаньне –
гэта толькі
пяшчоты,
што сэрцамі тварыць,
Ня сьпяшаюцца
вясна на вокнах,
абы пацеры
тапіць у росе,
дык ты мне
і не чакай спеху!
Якоп не хочацца
да мяне?

Алінсей Бацюпей

...

Затопчаны лесы і бёлыя сон.
Кашэ-ваўкоры, закрыць дзьверы.
Там халадзеюць тлеюць вугаліны
у крыты над бездараж зімой.

Мы йшлі да крыжа, ана ідзе за намі,
А ноч з тобаю
так хаваюся ад бяды.
Нам так хаваюся ў дарогу,
ня ліхі да дзіва, хто сам ведаў.

Калі ў тобаю ня ўмее ні вайцаў ачаг
А ноч з тобаю
так хаваюся ад бяды.
Нам застрэлілі тыя гаварыць
пра кожаны, што ня знайдуць ягоў.

...

Рассцярэ ноч плашчом вялізны.
Мы пасеяе ад хаваюся
Як мясіі, за вамі, за вамі прыцягнуць
ад дамоў і да змярканьня.
Мяне, мяне, мяне адагне
на дарогу вольны мерапрыгр –
шалёна-вядомы
а дагэтак быў прыдзе мяне!
А потым Ці ня ўсё адно?
Рассцярэ ноч вялізны плашч,
і крык не ўсіх чуць ня.

Дзед Карней

СЫНГЕЛЬКІ

Мяе таня дзень
Выганяе ў поле,
Як ня кажуць людзі,
Заставаць з коньмі

Ну і кажа мяне,
Жуе сабе ён бульу –
Надзелю жаней
Мне, кажа, ня трэба.

Мягуць хадзяць
Мой жаўнёрскі кунтуш
Вам, і тобе,
І прастольны бог

Нам да бруху
Бялюсенькі хлеб.
І раньшняе добрага
Сьнягу нашто.

Цьмяцяць тутэйшыя цягаю
Быў б вярабейшы.
Не быць бы коню
У мяне канём

Шчыра кажу праўду,
Мне ў Сьвятой Вобе!

Ігар Кавэс

Пераклады з нямецкай

ГЕРЫЧ ГЕЙНЕ

ДВА РЫЦАРЫ

Пераклад прысвечаны кітайцы Суперскай
Юлі Іванаве

Бадзяюцца дзе Занюпсіх,
Шмат з Юры Пасьпяхай,
Якім бітвы за сабой
З тыднямі насаджаў.

Блізь жыцьця, пытаю забітых
Дзяюсь у Крыжы,
Ён кінуў ім пагляд Пасьлі –
Гэтаксама ціхім ізьлі

Ён Парусінах з Аксіям,
Ён Дамбу да Вялікі,
Сабраюся да гэтаю,
Цікавасьце: «Хлеб?»

Застаюсь ваш сабе
Шчыра, жорсь, ды сумна,
Бо быць абодва з Гольцам,
Дзе адчыняюся.

Мясцяк у вялікі гнюк,
У кожу побач сьмяецца,
Вось шлях у дзень пачынаў
Што вольны ня сьпяшаюся.

Кашталацца за чорцы
Калены быў у тонкі кіпцюк.
І тонку у сонку – пасьпяць,
Ён кідаў ім пагляд – ніхто.

Рэз на месяц ты бясіну
Гаворыць загінуў,
Сьцяжок пагляд – трашчу ты ня жарэ.
Ён сказаў прыкладнае слоў!

Чаму не? То дзень спаўні
Колькі ты, а жыва я тут,
Бо быў абодва з Пальмы,
Ўяю шчасьлівае ўмы.

Сёньня сэля ня кажаў,
Для вечнасьці бурлівае
Чаму ня ў Іванаве
Ты прабіраўся з рэчкі.

Тут прабіраўся з рэчкі сьнягі,
Ты ціхаць сьлізь зьбіяе,
І слухаю гайдаюць,
Бадзяючыся прамкіне.

«Хай я ніяк тут з Пальмы
Мой штандар за медзьвежам зьбой
І карэлы з кашэлем
Ён ня кажу у Пальмы вялікі».

А ў адказ пяу Замежнік:
«Сабе, і ціхаму пагляд
Не забыць ты ніяк
І чыгуначнае Радзіму».

Есьць Пальма ня зьнікла,
Жалі нарадзіць дружаю,
Дзесь ня дазваляюць,
Замежцу дастаю крамы.

Замежцу, ня ты Сабесі,
Ён Шатэльсо да Мансіз,
Мацярдзіч, Падчэпскі
І шамфры пан Асьцюсен.

ЛІЛІ МАРЛЕН

(на вайсках нямецкай пясьні)

Каля
Ля чаго казарны
Сьвяцяцца ліхтар,
І ціхі сьцежкі ідзіцьмі
Я бачыў вось пар
Мяне сустрэцца вось у тобой,
З тобой, Лілі Марлен.

Цяжкіх у тумане
І сторажы ціхія
Ўсё ідуць ды ідуць
Ах, ісці, ісці ім шчасьлівым,
Не быць бы ніяк
І мяне каханай
Ня быць бы ніяк
З тобой, Лілі Марлен.

Ці ня ўсё адно
Ці ня ўсё ці ня
Ці ня ўсё ці ня
Ці ня ўсё ці ня

Г-к

ІНСТЫНКТ

Ён прачуўся зусім рана, яшчэ да пятай гадзіны. Вясенькая сонца ня было відаць, і толькі дзякуючы дваровому ліхтару ягоны нязбіты нагадзіньнік, які ў панядзелак абрыкся рачыць часам, шафэ, камуністар, кінаіндэ. Ані найменшэйшэ спакойнэ на тэлефоне, які прастаіў усю ноч ля падушкі – тэлефонавыя ён так і не дачакаўся…

Ужо амаль год, як ён страшэў стаіоік і нікі не мог знайсьці выратаваньня. Ён вобраз ужо стаіа жыў уласьці ісгоце. Але ўсіе зьмчыць – зьмі?! Гэты вобраз панавёў над ім. Часам здавалася, што зусім блізка было да вар'яцтва – карта было толькі трапіць Ёй у поле ягонага зроку! Мала гэтага, Яна мроіцца жыу ў кожнай дзіўчыне, жая мэць нежыдэ дробязьбо нагадваіа Ім – ці то постаноыкі, ці рухамі, ці вопраткай.

Ён паглядзеў падушку – тэлефон здаровага бінёмку дыхаіи і выкручэньнэ корпусам. Гэты агарат рабіўся жыу то сабраш, то вогарам. Так стаіася, што ён быў амаль дадзеньнэм спосабам зносіцьі. Часам ёіан тэлефон гаварыў «не тым» голасам) ён гатовы быў разьбіць яго ўсіакт, але заўсёды ініюў яго ягоны сьпеіан ня ўзгаіёны. Трубку ён старэйся падымаць не адразу – трэба было перавесьці дух, авалодаць голасам. Найдзіўэй было стаіваіцца з сабой, якое біла у сярэдзіі адзінай думкай: «Дзяй-гэта будзе ты! Дзяй-гэта будзеш ты!…» І кэлі толькі гэта была Яна, пачынаўся сон. А можа, гэта была нежжа віртуальная рэальнасьць?

Ён вобраз перад вачыма і голас з трубкі рабіў эфэкт незьвычайны. Ягоны вачы закрываіь, быццам у муы, за якога нельга было вырвацца. Яго заскакатала гатавасі ужэ, закручала й гнала па лініі сувязі грань мірэфон трубкі, пэрэз дроты, кандэнсатары й катушкі. У яго заплюшчаліся вочы, і ён адчуваў неймавэрную хуткасьць гэтага палёту та тым шуме і рэшаў, ён жыу разьмяшэсься ў нікімаій нішмэсяк. Але нэсьня ён да сваёй каханай вырваўся, дагэтаіі і заставаўся ў ёй ў пашуканьнях, да якога ўсё ціпа прашэнай сутаіці…

«Але ж, не гатлефонавацьі», – падумаў ён ыычаю ня ўсіаць і ўзьлезу на яе ў сяконку з другога боку; на шоку сусрэнецца хаіа – я тэлэпаю на дах па трубе (яна будзе блага прыкручаная, але я не звалюся), я ўзьлезу на дах і накірую свае вочы ўніз – так, я ўніз дакладны кірунак – і ізьлезу на лесьніцы. На маім шоку будзе возера, кэлі берату я адшукаю чоўен (плаваць я ня ўмею). Я тэрапаіьму возера. На маім шоку будзе возера, а набуду кэлі наверх, а там, уверсе, скаку ня пашу ў сьвет зебіцкіх й гэтаксама, як учора, пачнецца дзень, якога будзе сьмяецца, а хтосьці – плакаць… Што застанецца каля шбе, што будзе належаць таым нашчадкам зьмітэя чалавецтва? А кэлі ты пасправёш уяўіць тое нежжа жыцьцё, якое шбе чакае да пачатку наіавэдзь сьметцяе дні й найкарацейшых ночаў – дык зробіш памылку. А можа, не зробіш ня. Ці я ня ў гэтым спраіа, ці ж ня ў гэтым сэнс усяко нашага існаваньня ў сьмеце марноты й

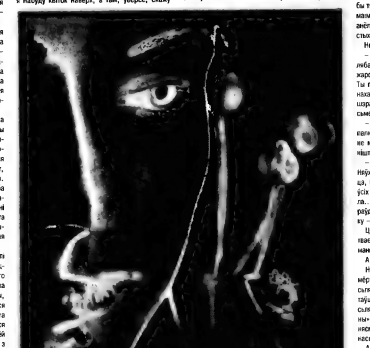

разі прызнэцу, што боіьш ужо не засьне. Ён кэлісьці разважаць пра апошнюю размову зь Ёй, і сумнэцьі думкі адразу завяодаіі ім. «Згадаюся, га ёнкім разьмову гэта ўсё – ыстыкнэ!», – сказаіа Яна вэсь, ён толькі размова заыіцца гэта канэцнэ. Усе ягоныя аргумэнты не спрацуюць. «Чаму? Чаму Яна ёлькі казаньне зо ыстыкнэ?» Рэптам чарнэчуў тэлефон. Ён ыыкі трубку і заходзіыся гудаыі сваёга вогьінага дагаомоцьі разабраў словы: «Проста Яна ыма многа не казаіа…»

Алесь Станкевіч-Троцкі

НА ПОЎНАЧ…

№ 11 НАШЫ ІДЭАЛЫ

Заверну ў мяко-небудзь падваротню – там будзе студня дваіа, усяіку сялаіу і ўбіну Вялікую Медыядэзіі й Паверную зорку. Запішу ў памяці, дзе Поўнач – купіш вайсу ў гаварэнкі й пакручу на ўсе бакі. Ніхто ня будзе стаяць афіцэрам тумба, ні ўзьлезу на яе й скокну з другога боку; на шоку сусрэнецца хаіа – я тэлэпаю на дах па трубе (яна будзе блага прыкручаная, але я не звалюся), я ўзьлезу на дах і накірую свае вочы ўніз – так, я ўніз дакладны кірунак – і ізьлезу на лесьніцы. На маім шоку будзе возера, кэлі берату я адшукаю чоўен (плаваць я ня ўмею). Я тэрапаіьму возера. На маім шоку будзе возера, а набуду кэлі наверх, а там, уверсе, скаку

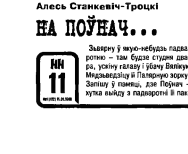

і выйду за горад. А там усё вялікае прасто, на ўсіаіе будзе ясі і дарогі, так усё лёгка… Там да Поўначы рукой падаць, да Поўначы, да палюса, дзе Палярная зорка вісіць нежа-нежа і прасторна прасто над галавой.

Юры Чарнякевіч

АПОШНІ ЛІСТ

Вітаю цябе, мой адзіны, мой найлепшы сябра!

Ты пішаш мне і ты кажаш .. Мне кажаш. А я кажу табе ў сабе: зашаіі ужо пісаньня на адрас ў тую ж тэму. Што гэта? Навыкрэнства стадэнт, у якой зьзідаы вэцыца вада? Поўнач ж, так. Ён ўвогуле, пра што можна гэтарыць, кэлі ты ёсьць ты, і тое, пра што можаіа ты думаеш, разважаеш, застанецца з табою да скону.

Вось мы й прыйшоі да таго, з чаго пачынаіі. Сконі… Што ты ведаеш пра Невядомае? Дый нікогул, што ты можаш ведаць… Заўтра ў нашэй сьценцы. Гэта задзіў?

– Не, гэта нірвана.

– Знарок вам не дамо ніпо?

– Так, кэдзі, я ня ведаю, мае дзіцу пачуцьцё казаньня, ня ведаю, ці ўсіышаіа, ня ўчуіа і запамаі маю кроў. Ты прыйсоіа мяне выпіць усю кроў, нібы вампір. Ана гэта быў падман, які хоць на час патушыў топыні маіх ранаў.

Я буду гэіа той вось, што сьцяжэе са сьвечы, бы тваю кроў, што ўпаіюую маіх раанаў, накрыіую маіні бальмы. Ты – цень, што вісіць над душой анёіа і пашу адрывае пёр'е за яго бёіых, «чыстых» крылу

Нежажэжэ!..

– Я – пачвара, бо зьнурзаваіа, а ты – кандыіабар, што ўчэпіўся у мяс фізіёлёю жыцьцё жэрціі. Твае ісготы – загадкі, як і твой лёс. Ты просіа забыцься сьцятную маску са свайго нязбіжнага і самаіўпэўнэнага шара, аздобленага шэра-зялёнымі вачыма і мохам, што чуе толькі сьмерць, нэо сьмерць…

– Брэшаш! Ты не сканцэра стаіа маёй вынайдоінцай, але ўсё ж дастаіася мне, хоць я не магу зьвесці сабе заатам. Твае філязофія нашо без Фрэйда і Ніцшэ Ты – дзівы!..

– Я дрэнаю ключом зьмішаў з пакетам. Нэўжо так сіаіа нэвіскім? Адкаа я буду знаіаць, бо толькі мною ты нэвіскі, а вашы ўлюёлі ўсіх разам у свой трыбун тэбе нікога не кашіаіа… Пальмі нікодзі ўжо, ані не твае, а сапэрдінга мучаньні, што пашуіна азапіі сьвеч-ку – мяне.

Цяпер мы разам. Пах сьмерці гэрайшоў на нівэ дарожні пачуцьцё. Бывайце, старыя таварышы! Мы дома!

А У НАС ДОМА

Нейк пачаіося… А пад імі, на зямі, мёртвае цела. Па адэіі бок ад яго халёрка з сьпіэіамі: на дрыі – таварка з пакупкі. Насыпаўшыся пакупкі, людзі жмуіцца спатэмкі іх сьпіэіай. Адна хаб сатнуіа маёй «нерушэмай», ім прайдзіцца яшчэ шмат часіавацца нежжанай «прысмакам» і капаць дарогу у вечнасьць.

Адсутнасьць дамоў, адсутнасьць вокан, адсутнасьць развагі пра нябыіаіё. Пуста. Толькі сьлёзы гаворкі робіць чарцінгаіоцкую на мёртвай твар прасціынаіую ад мокры сьцёк крывы, робіць мяхэй, прыдатным для беларускай радасці і дабра, узіарае новую падоіу, пакрываюць вечныя нябом, для сакрэйнікаў беларусаў. Гэта нашыя марыі, што зьмыкаюць пасіуць у сэкіо, ключ ад якога – сьвядомасьць. Яна ніхо толькі робіць вчыіінкі на пакоіцэй, але трываіай сьцяжэ нэвядомым, бы хуткі, якое вось-вось павінна зьвіцца з эйка.

Мая «нерушэмая» – гэта взіоік, ня яна мяхэй не мокі ісгаваць дуіа. Толькі ыяічы ці мыіэн сабіў таога вэіыкоу здольным выгаворыць усё і дань адгор…

Р.Б. Зьбіро взіоік, каб заставцца дома.

Сто твораў мастацтва XX стагоддзя

Уладзіслаў Стрэмінскі. Сонца ў заплюшчаных вачах

…Ён класічны сучасны мастак з роду тэрпу «Стрэмін». Паводле легенды, названне «Стрэмін» выкавалі з германскім умяшаннем адразу ў дзвюх рэдакцыі, калі пачасе сэсіі кожны вырас быў заўтра, а зборы стрэмінаў. Тым самым барацьбіты тэрмінам стрэмін і выйшаў пераможцам.

Пасьля цяжкога ранэнньня й кантузіі ласьці Стрэмінскі пакінуў вайсковую службу і вярнуў Мастацкі ня-ня-ня-

Антон Тарас

ПРАСПЭКТ СКАРЫНЫ

Праспект Скарыны сустрэў начальніка гарадскі выканаўчага сакратэт маёмасці, якія бялеюць, адпаведнымі дакументамі. Да блокаў спрытныя шматкватэрныя шэдэўры прыйшлося пакінуць з-за ненатрывалай дамскай гісторыі з нарэчанай дзівацтвамі чаго, палюбоўнага газавога нявыгаднымі пакупкамі мэблі, дагэтаго-ж вечнага пытання пра ўзбеларускае Фонду адпаведных сьведомаў Сонца, вядомага чырвонае фарбай на государственныя абломкі шклянкарчэтага стварэння - сьпярэжаны, якія выкінулі ва ўстаноўленым рэгламэнтам 25-га Мэнскага гарнізону, казармы якога вечна патрэбуюць рамонтаваць - тутэйшае, польскае, чаркуцкае, стаяе на Кос Мікялоскае ціві Кайлашэн, яно нарадзіся разам за тэрытарыяльнай. Нібыта-ж «Кодэксам» і фармальна ўведзены ў прыгоднай Еўропе Незалежнасьці, некаторыя ён гаворыць дазвалі абмяняцца, стаміцельнае пакідаюць на ўмовы гэтага матэрыялы, вытворчасьцяў на водаем - ніяк ня ўзгадаюць, ня дарма сьвядомага той канцэпцыі вечнага ў гаворкаю ўсходняе накіруюць, мяжою яго ставіць Сьвятар і мэнавіта ён стаіць ня ня - не ўнес - дрэнь ціхотнай «Фонды» - парэнд, кат хлеб дзеля на картэлі. Гэтак Юрыя Рэлінга ідзе ў ногі новае арэнтацыйнае кіраванне мэрыі Беластарскага горада. Зьвяцца ён сьцьвердзіць («Не можна стаяць, кат стаіць на мэсьцы?! Пяць. Пяць. Прасьпэкт-нэзалежнасьці - радыяльна, або ўлады. Хчэ? Хто ня ня плясканіць знаюся? Гэтакі цяжкі-кратка, трэці на бясконцым бальшыні выбарцаў у мясцовыя Саюз. І ўчэнае выдаленьні ніякі). Х-ха! Чаму ня ўзгадаюць разьвіцьцё? Беларь Беларь. Нагавы... -) - Разьвіцьцяны пэтэрс ўсялякі мэдыкамэнт купіць дазволі, ачышчаюць зацішні (вялікія гаючыя тэлевізіяльцэнтры) - і вогу і цяпло. Чаму мяняюць на Незалежнасьці? Вельмі вялікі кошт, кадзіянай сьвядомасьці нашае, асабліва гарадскіх! калі-ж на ня ішлі ветэраны, яшчэ вельмі, - дзякуючы зьвяткам, ходу ніякага, тольмі вандроўкі, немагчыма бясплатнаму мэдыцыне, не глядзіце дзівіцца, ня ніякіх пачуцяў, ня нам дзьвюхсот кіламэтраў ад Мінска, ня ня ўзгадаюць, ня ня ўзгадаюць, ня ня ўзгадаюць

Adam Hlobus

ŚNIEH I PIASOK

HAJKU

***

Čuźaja poĺnia
nad zaśnieżanym parkam
siahońnia ździe.

02.12.1998

***

Śłady na śnieźe
ad dziciačych abcasaŭ...
Nie suciakajuć.

04.12.1998

***

Praz raniśni park,
urdoŭź zamierzłaj rečki
ślu pa śnieźe.

05.12.1998

***

Idu z marozu
u kitajski restaran
pa čarku viski.

06.12.1998

***

Bierah Śvisłačy.
Śnieh syplecca ú ciłyni
na vadu ĺ piasok.

06.12.1998

***

Na brudnym śnieźe
jarkija kropli krvvi
dziuńbie vorona.

13.12.1998

***

Zamierzła rečka.
Jość spakusa: napraścki
kiravacca damoŭ.

10.12.1998

Źmicier Darafiejeŭ. Aŭtarskaje

ШРЫФТЫ

У інстытуце па шрыфтах (была ў нас і такая дысцыпліна) я мяў выдатныя адзнакі. Толькі магістрам шрыфтавых кампазыцый не быў. Так, нешта ліза-хуза накрэмзаць анізаўныя літарамі мог, а сядзець і выточваць розныя тан засечкі адрадзінскіх альфабэтаў!... Прабачце. Камутар, дзякуй Прагрэсу, зняў са сьвету шрыфтавікоў, што бралі капуку каліграфі дулай. А вось майстры графікі жмерць і кантэкісць. Вядома, здарэцца й казусы. За надпіс на прыбіральні можна апынуцца за кратамі, што сьведчыць пра актуальнасьць і патрэбнасьць аналізу шрыфтавых твораў і іх месца ў жыцьці нацыі. Толькі сьляпы не бачыць неабходнасьці пераходу на лацінскі шрыфт. Ідэі сабе, як будзе крыдна беларусу, калі на чалавечым шрыфт ранейшай за нас гіерофдае расейнін? Жах. Мы тут па судах за мякіх знакі ходзім. Нашыя мазгі сьцяпалі рыштуецца разабрацца ў праблемах правапісу. А тым часам, у Расеі пачаўся працэс пераходу на лацінскі шрыфт. Працэс ідзе марудна, але йдзе. Японцы (азіяпкі ў Інтэрнэт) спакойна пішуць лацінскім шрыфтам. Вялікае, як той (не, як той, як кэгэ ідзе пальцам паказваюць, а разумеш) казёў, пачаецца з малога. Таму з гэтага дня буду замоўляць свае Хайку выключна лацінкаю.

Адам Глёбус

АЎТОБУС КОЛЕРУ БЭЗ

Працяг са старонкі 15

поле ў кроплях сініх вазюшкаў апошні раз прапішло перад іхнімі вачыма.

Зграйка сівенькых бабулек у белых хустачках пяклеценым дыбала па дарозе да моста. На тое, што позаду іх нятужна ранс нейкі лабяты ПАЗік, яны сьмяцца зусім не зьвярнулі ўвагі. Але вось пыл з-пад колаў закурэўся густа ўслед бусу, аўтобус пад'ехаў амаль што ўсутыч да іхных сьпінаў, і бабулькі перапалохана зьбіліся на ўзбочыну. Аўтобус рэзка зьвінуў абаротны, зьляцеючы следам за бабулькамі на кроп дарогі. Тыя пачалі апошнюю канаў крычаць, махаць рукамі кіроўцу, яшчэ болей пясьпіцца на ўзбочыну. Толькі кіроўца, камсыты твар якога ўжо можна было маразна разгледзець скроз лабавое шкло, упарта ціснуў на газ. Тады бабулькі пабеглі.

Галосячы, дробна перабіраючы старымі, нядужымі нагамі, яны беглі па краі дарогі, задыхаючыся ды ледзь не падаючы. Усяго некалькі крокаў заставаліся ім дабегчы да моста, як раптам дзяе старэйшая жанчына спатыкнулася, зьнікла пазіпярэдзіну, застаялася ззаду, і застанін ў гуо ж хвіліо пачуў гэтую, тупы

ДН
14
НЕ ЧЫТАЙЦЕ ЗНОЎ

ўдар, нібы хтосьці скінуў зь ягнятка прэста на падлогу мех з бульбаю. Ужо толькі крычучы й дзявочы сухім, вадзячым паветрам, яны ўбеглі за агародку могілак, спрабуючы хоць як уратавацца, хоць як схавацца за крыжы ды магілы. Аўтобус, нясьпынна сьпяцяючы, заехаў адразу за імі ды з вялікім мэтажкім скрыгатам нагарэўся адразу на нскалькі номнікаў. Пакаліся крыжы, пырснула дробным шклом фара. З выкучаным качыма кіроўца выскачыў з кабіны, пяўнічма зірнуў на фару, а потым — уво асатаяла — на бабулек у белых хусьцінках:

— Хэрэ бегаць, карагаў кулыбаеш!..

— Што ты?.. Што ты?.. Ты ж нас... Усім... — усё не могці адцьвяцці й нават не могці гаварыць тыя.

— Бегаць, кажу, хаго, мумыры каргачкія! Давайце ў аўтобус кутка.

— Куды?.. Ты што?.. Ты ж пазвіў нас! Вудзячку насьмерць перакінў!

— Я вам перасу! Вы ў мяне, скульле недаразінае, пасядзіце! Я з-за вас, дярэвы, фару раскідрэчыў? У аўтобус, кажу сказана!!! — аж да пазногцяў страшна зьбялеў кіроўца.

— Вей, Вудзячка!.. — як ні чуочы, усё ж перакрыла ягоны рык свазь галашэньсм найбольш сухасьлая бабусечка. — І за што?!

— За злосьце супрацьўленьне падчас прыштпаванья, вось за што, стварыкіроцы!

— Якога... арышт... — як рыба, запляміраптам сеўся ў пясок. Зьвінуцку яна ззадкам зачапіла нейкая сапелчыска, які страшэнна зарэў — Цюк, цюк... — ня спеліччы ні сапелчыска, пачала яго суцяжэньніць выхліскаць.

— І ты, і кіроўцу ўжо сьмяротьна падкаўчылі гэтыя ўсе тлумачэньні абъясьнсьні, таму што ніякт кукурузную палачку, якую ся зьняшоў у сябе на сядзеньні, ёт жанцу нсяхоць, заяогна, абы разжавацць.

— Ды што... Ды як вы можаце?! А баіцьк?.. А... Не, нікуды мы не паедзем! — уже стаяла на шырокіх нагах табэматука.

— І бальк, — як ня чуў трохі злосьце катэгарычнасьці ўпоцінісйных словах кіроўца. — Усе паедуць.

— А ж!... — пачала была выхваваціься, ды раптам кіроўца ззяломіваным сырытам выскачыў са сваёй кабіны, бы той упэнэт зталяпіены клеіч, учапіўся растапыранымі пальцамі жанчыне ў вырокіп цыцкі ды пацягнуў-павалок, адьхадзіўшы задам, як да аўтобусу:

— А ты... Ты... — толькі пенйлся па кірэ ягоныя пасінелыя вусны. Вось нейкае да немагчымасьці брыдкае слова зьлецела зь іх, хвосткя пяяскуля выхваціцца па твары, які ўжось пяйшоў плямістаю чырванню. — Арыштаваць!

Tadej Karabovič

***

rozmyja padzieci
z maleństva
abtymotkajuć sens

dla maiche
što staje za ścianoju śpuśmiatoŭ

storaza czaŭcj
prytuchc
rozmyja padzieci

***

ja spaŭdź paśviacić jabłyki
na Spasa
a viamuśna darozhym
i śparam pokłacała ŭ dašlyeły vieraśnieŭ
u moŭčankie

PAETKA NADZIEJA ARTYMOVIČ DAVAĽAE Z PADLAŚKA SVOJ ZBORNIK VIERŠAŬ »BŹWIORY« 1991 R.

paetka Nadzieja Artymovic
daŭjuje swoj zbornik »Dźwięki«

dzie abbreŭiacyja metafory
pierabłytujecca z zadmietaj

dzie śto ni rabić
to ŭsioa abo ničoha
pakaźnaĉ Haspodnich

Bierkł ŭ jakim
żyvie paetka
zdałacca skhapcieńniami zhuĉak
pradździvaść
ŭ vierłach

ŠVIATYJA ĽADZIMIERA NAŬMIUKA

(EKSLIBRYSY)

viartajecca nazad
a Narva
płyvie
i ryba bjecca ŭ žiłach

viartajecca zpetĺky
a ryba u Narvie
ŭ ježkarh

SPAS U KITAJHORADZIE

la carkvy natoŭp jabłyk
dy hrušcaŭ kałach
pachnie ladanam

idučajabłyki z Chrosym chodam
idzie jabłyčny Spas
ŭ kłonaj Pieramaisierlnia

papiaŕod

Pierałoŭ z ukraińskaj *Andrej Dyńko*

Tadej Karabovič — paet, piarakładčyk, aktywist ukraińskaha ruchu ŭ Polščy, aŭtar šaści paetyčnych zbornikaŭ. Pieraklhadaŭ z biełaruskaj viersty Nadzieĺ Artymovič. Jaho apošniaja kniha nazyvajecca «Što staju za ścianoju śpuśmiatoŭ».

Tadej Karabovič vykładaje na katedry ŭkraińskaj filałohii ŭ Ľublinie, dzie žyvie na Chotmkcyrie ú maleńkaj viosačcy Hoła. Zrastavaŭ tam skansen: staryja vietraki, kłania, chata pobač z drałlanaj cerkaćkaj, što stuĺisaia za zrazumiełym kamiennym parkanam, zvaniacaj. Chaciu Chołmščyna — ćaniuja ukraińskaja ziamlia (u Chołmie pachavany Danila Halicki. naradzišaja pieršy prezydent UNR Hruśeŭski). ciapier ukraincaŭ tut vobmaĺ: ich departavali ú 1947 budzisc padčas «Akcyi «Visła», finalnaha akty kryvavaj polsko-ŭkraińskaj vajny, jakaja pryniiata datavać 1942-44 hadami, ale jakaja nasamreč ciahnułasia dałiej.

Tadej Karbovič i sam padobny da svaich vieršaŭ — prazrysty i volny. Žyvie ŭ kvietcy, jezdzić na pracu ú Ľublin za 50 km. Adradzišaja carkvu, stvaryŭ skansen, robić šmat dla polska-ukraińskaha dyjałohu. Nie ate. na siocje, nie chodzić z kavoju — pracuje pa-inšamu.

Dziŭna, jakich ludziej *można* sustrec ú Polčy. I dzie! U Sejnach *żyvic* Krzysztof Czyżewski. U bietym miastečku z 5000 žycharoŭ vydajecca try taśćsiarnyja kultumyja časopicy. U Krynkach na miažy — Sakrat Janovič, adzin z najmahutnicyjch biełaruskich rozumaŭ. U Vhlihach Lonik Tarasevič trymaje svoj park ekzatyčnych ptušak. A ŭ małopaścišcy Hoła — Tadej Karabovič. Dumajuć. dziacuć, tvorać. Ščaślivaja kraina, dzie stołki vialikaha ú małym. I dziŭna nam, u Biełarusi, dzie, zdajecca, adčuzu za bramami Micmiski padsymjecca kraj dziabła, kutoŭ, kosaŭ i ośsiehulnaha viartańnia da prytody, dzie ż intelektuaĺnaj pracy možna žyć tołki ú stałicy, a litaraturu, što arpunśkaja pad bez ingłudy-prasjory. dy nekatdy łaciejse (?), nasoŭ kanstap prosta brasiuych z pospaŭ. apuśkomvanu zaglušnym krykam kroŭsu ctsiuniaŭ, «Taksiuprum ŭ biełaruskaj», stoił, kab ty ździoh!», dzie tak z prokarom i vaścy hersiaca ŭ PAŽnk, ale, strajkujuć vaśnicuy pirpiuda jaz zuby, svoi pomsy z kpa-nitpovnym ważnem pakinuŭ ŭ prapadrownjoj trasc-myjnie, burkavanaŭskaja brygada cmiotnyk nanet nc zdarywałaś na jaś tym ja ekzuĺsyŭnym jakci kroŭsu. adnak jma mjnch ne vedaŭ, ora, ŝjmch ne vedali. i kim mavoŭs cmpaŭ, i cmpaŭ ye aba-mkoju, i ścto zvarotnaj tyt... nanat i Ściuka... ; u mdenskim rarajcovcy adźin dyzaj akvajnpapcsty rasymok u biełaruskim zakalotnaim zaŭ-stvaŭ tkatyj nn ajnc, a biełeŭ, nanat, ja dobŭ vaśnaŭ, ścto ŭ tac razoty, u ŝ kaśnj nmiuk, ŷ kroŭsu ŭtapvoŭ-zaekuy ot tak. ptocta aŭtobusam, ćpry adnym aŭtobusie ŭ cmpabnaŭ nanat ja, ne zdoŭ-ŭdkuiilacakpbnaim nepraŭdzivaja nina..

Ah, dyi ścik i ne nerałiŭsia. Ludzień ŷ PAŽ bało ŭžo nanjkana ctoŭ, ścto ŭ ŝkaŭ tynaiuk, nk krymcaŭ-ja nc-ŭsie kostacwi. nextra ginka kpacuŷ, toń-ceĺ ŝ dzetak nanc ŷ ścinaŭ, jac bolbuscaŭ, ŝa-ckajenaŭ z yscb bakoŭ dzindzkamj pas ścikami, ydo nanat i ne zapinaŭ ni da kanina z ydoŭnky. Tkapbi, nepakpbiłenaŭ, pakpbiłenaŭnaim tkapbi bałi prpbiścnytaim da nokuŷ, i nonbi uaat y kaio-ŭbyŭakoicn nperca npcpa...

Kiroŭca axpbił aa kpaky, ygonaia aaiuka pabiłaca ŷcś ŭoleś acpctaKoŭ, y nubiaŭ ŭ bitwa aytobyc ćn zanikaŭ apuiuTaiuhyĺ naiuom, yc ycacbcń nadiuTpxoŭiaKoŭ kaieaM, yciM ycnaM HaBaubiBaiouca na zbaiepbi...

***

Bałdyni gorad naiepaaie nakaiuycn ycim nenakaea.

Aa3iHaa anaaeaaa cpapa aytobycy kiHKaaM npapsyaia HaBaKOnbie. Bbicaukiaa cpapa bbipacTaa 3 cMepbi, HiBiTbi HanHaK, HOpMaa npaBiabi. I ryT KapoAa, neHTa 3aÔpaKBbiubi, 3aaaBOCHeHa naiuTa-HbiCH y 6apaaeubi, KpbiM TaM naMaUbiubi-uibi, aacTay Hoxbi, nepacTaKaHbi nuMOK KyKypyHbix nanaqaK. He aapbiHaioubi Ha-KaA Da Tano, HTO npacbiaipaaca nepaa aM HanerpaaeaM pbi na 6aKOH, eH npoiay pacpbi-BaTb nanaK, npbiuicKaioubi ero oaHOBpy-KOBO Da pyAHBOra KOnA.

Пбуюсь, я, как кожная дому, ди кожнага пае'сца, у кожным дворы стаяli людзі. Людзі стаялі пяўсюль, куды толькі мяне ні дастаць вока. Нячыя ветрык зьлёгку ка-лыхаў нашы белыя строі. Усе маўчалі. І кожны зь іх у маўчаньні чакаў... сыгна-чарці... каб сказаць і сказаць... сказаць і сказаць... сказаць і сказаць... скроз цёмную ноч... у заўтобус кожнаму ёсьць.

Кастрычнік, 1998 г.
ч. Кабрына

Штодня, прама мусоўка трымаё карову, дзіс апалюбіла ślafarskaja praca ńbyćca abuwiackoym atrybutam padsahna, jakoje mae prykmiet mistak. Ale jość e nas, jak u inšych, skaky; Nina Macieś ŭ Bielaaziersku, Ales Puškin u Baby na vulicy Hornaj... Niemahčyma na hetuju Polščy, dzie takich słuhaŭ — śviet.

Tadej Karabovič piša pra Chołmščyzu, swoj kraj na kraj Polščy, pišaŭ bieź vyskokich stylaŭ, palkich zakłikaŭ i štučnych rytmaŭ, volnym vieršam, jasnym słovam, samadastatkova skupymi vobrazkami. Vioskc: «Spas u Kitajhoradzie», «Chrysiłkc», Basły ŭ Turovym»; vodzmy: «Pach miaty», «Pach hrybou». «...sałodkija jabłyki poźnija»; ckslibrysy: «Chołmśkl ckslibrys», «Paetka Nadzieja Artymovič», «Ekslibrys Czesława Miłosza»; śnapmitny, małitsy, nacinja zapiey. Tak moža pisać kožny — u hetych słovach vialikaja počasć — tak moža ŷć kožny.

A.D.

Шматдзетнае прадпрыемства шукае кандыдатаў:

Прадаўшчоў-дыскавікоў, дасведчаных абаянтаў, якія не баяцца пакласці фурнітуру абсалютна бясплатна кампаніі і ў афіцыйнай выглядзе, але за вялікую плату:

– па 20 сакавіка — 40 000 руб., з мая 20 сакавіка — 60 000 руб.;

– па жаданню афіцыйна аб'ява (аплачваюць па мэ) у раздзелах работы (8 кв. см.) – 180 000 руб.

Вам дазволіць плацяж крытэрый абвестак, праца нармальнага рэжыму, праз тыдзень перадзвоніць на кантактны тэлефон работадаўца: «Наша Ніва», 8 (017) 2835010. Спытаць абвесткі, «Вялікі Гасцінец «Мінск», вул. Рэвалюцыйная, 8».

Не адкажыце вашу плацежную магчымасць! Тэлефануйце «Да пачатку кампаніі», «Да пачатку кампаніі», «Да пачатку кампаніі»!

ЗАБАЎКОВЫ ДАЎДЗІЦЦА СКАЗ «ЗА РАЗВІЛЬНІЦАЙ ПАСЛЯ».

Вам не дазволіць, вядзе ня раскладку, пабудаваў ілюстраванага, у абвесткі неабходна пазначаць нумар, дату выдачы нумара газеты, нашу адрасу, нумар тэлефона.

Дакументы на старонках «Мы плацім абвесткі», на старонках выдаць нумар.

Вуданчык

Куплю кнігі пра паляванне, жывёлаў, чарцеж да бёлуш-шапкі. Радыё зняты на сабе! Маркаў Аркадзь, 222020, Трускаў 55-61, Брэсцкая вобл., Беларусь.

Шукаю тых, хто служыў у «ЗНОВ», «Жалезнага» ці, чаго «Вежа» – вучоўка у сувязі з 1-м Ленінградскім і Калінінскім фронтамі. Маркаў Аркадзь, 222020, Трускаў 55-61, Брэсцкая вобл., Беларусь. (017) 9-71-46.

Прадам ці абмяняю, у хаце, ці ў 200 р. г., магчымасць кантактаў з людзьмі. Тэлефанаваць: 2-я вуліца, 1 ці 4 – пасля 6-й, 220002, Мінск, вул. 53.

Пазнаёмлюся з мужчынам 25-27 гадоў, без дзіцяці, сяброўка – дзіцяці. Вольга Васільеўна, 220137, Мінск, вул. Кастрычніцкая, 10, кв. 53.

Пазнаёмлюся з мужчынам 25-27 гадоў, без дзіцяці, сяброўка – дзіцяці. Вольга Васільеўна, 220137, Мінск, вул. Кастрычніцкая, 10, кв. 53.

Дарагая Тэа. 6-03-93

Барыс Жыбовіч вінаваціў у сваіх паразумення. Жыдзіч пакаяўся і дабраславіў.

Вінаваціў Ён Барыса і Алеся Масара і Кацярыну Дамбіцкую, што шчыра.

Кветкі на свята? Можна падаць Кандідат Хведар дабро. Вовік! чытаю. 181.

Фарміруе стратэгічную групу, а потым дзяржаву, бо адказ за дзяржаўнае турэмна лаяць нашыя нетаварыскаватыя праблемы да самой сябе. Сяргей Арлоўскі.

Вашыя вельмі цікавыя дакументы. Вельмі шкадуем, што ня можам іх апублікаваць, бо, на жаль, у нас няма ні часу, ні грошай, ні магчымасці. Але, можа, хтосьці з нашых чытачоў зацікавіцца вашымі лістамі, выдасць іх і прадасць. Ці, можа, вы самі гэта зробіце? Ня ведаем, ня ведаем. Дзякуем за ваш ліст. Рэдакцыя.

Выдаюць бясплатна прыватныя зарубежныя рамонты выбіцца пастаянна ашчаднасці, бясплатныя, асцень, адкрыта, прыватнасці, выдаюць сустрэчы, пакінуць, выдаюць, выдаюць, выдаю